

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Martina Oravcová

EUROPEIZÁCIA TRESTNÉHO PRÁVA
Diplomová práca

Vedúci diplomovej práce: Doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D.

Katedra trestného práva

11.12.2010

Prehlasujem, že som predkladanú diplomovú prácu vypracovala samostatne za použitia zdrojov a literatúry v nej uvedených, a že táto práca nebola využitá k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

Obsah

Úvod	1
1. Pojem europeizácie trestného práva	3
1.1 Obsah a rozsah pojmu europeizácie trestného práva	4
1.2 Nástroje europeizácie trestného práva	6
1.3 Ochrana základných práv a slobôd v rámci europeizácie trestného práva	8
1.3.1 Právo na spravodlivý proces	9
1.3.2 Právo na súkromie	11
2. Vývoj procesu europeizácie trestného práva	13
2.1 Maastrichtská zmluva	14
2.2 Amsterdamská zmluva	15
2.3 Nicejská zmluva	17
2.4 Zmluva o Ústave pre Európu a Lisabonská zmluva	18
2.5 Princípy europeizácie trestného práva	19
3. Europeizácia trestného práva hmotného	21
3.1 Skutková podstata účasti na zločineckej organizácii	21
3.2 Skutková podstata terorizmu	22
3.3 Skutková podstata prania peňazí	25
3.4 Skutková podstata ilegálnej migrácie	27
3.5 Skutková podstata nedovoleného obchodu s drogami	28
3.6 Skutkové podstaty trestných činov súvisiacich s ochranou finančných záujmov ES	30
3.6.1 Corpus Juris	31
3.6.2 Euro	32
3.6.3 Korupcia	33
4. Europeizácia trestného práva procesného	35
4.1 Európsky zatýkací rozkaz	37
4.2 Procesné postavenie obete a poškodeného	39

4.3 Eurojust	41
4.4 Európsky verejný žalobca	42
Záver	45
Zoznam skratiek	46
Zoznam literatúry	47
Summary	49
Zoznam kľúčových slov	50

Úvod

V súčasnej dobe, ktorá je charakteristická integrovaním štátov v rámci Európskej únie, existujú optimistické i skeptické názory na to, ako by táto integrácia mala v konečnom dôsledku vyzerat'. O to viac pozornosti si žiada oblasť trestného práva, ktoré si ako súčasť práva verejného štáty spojujú predovšetkým s výkonom štátnej moci a jurisdikcie štátu vzhľadom k jeho národnej zvrchovanosti a suverenite. Práve z tohto dôvodu si európske štáty strážia svoje trestné právo ako „oko v hlave“.

Vedúcim činiteľom integrácie sa spočiatku stala Rada Európy, ktorej hlavným cieľom je ochrana ľudských práv, parlamentnej demokracie a zákonnosti. V tomto prostredí následne vznikli supranacionálne Európske spoločenstvá a špecifická medzinárodná organizácia Európska únia, združujúce európske štáty usilujúce o ekonomickú, politickú, právnu, sociálnu, kultúrnu a ďalšiu integráciu.

Integrácia ako taká má však vedľa svojich pozitívnych stránok aj určité negatívne dôsledky. Jedným z nich je vzrast cezhraničnej a medzinárodnej organizovanej kriminality. Preto keď sa zločinu dostáva prívlastok medzinárodný, mala by tomuto odpovedať i odozva na neho. Nie je totiž možné čeliť oným nástrahám individuálne, ale len v spolupráci, a to minimálne v rámci Európy.

Táto diplomová práca je zameraná na stávajúci stav integrácie trestného práva v rámci Európskej únie a na jej ďalší perspektívny vývoj. Je rozdelená do štyroch kapitol. Ústredným pojmom práce, ako napovedá už samotný názov práce, sa stal pojem europeizácie trestného práva. Tomuto pojmu ako takému sa venuje prvá kapitola, druhá kapitola premieta vývoj procesu europeizácie trestného práva, tretia kapitola opisuje europeizáciu trestného práva hmotného a štvrtá zase europeizáciu trestného práva procesného.

Cieľom práce by malo byť vysvetlenie nutnosti či naopak zbytočnosti zblížovania trestných úprav členských štátov v rámci Európskej únie. Osciluje totiž medzi názorom, že či vôbec skutočné európske trestné právo existuje, a naopak, že národné systémy trestného práva vlastne vďaka princípom harmonizácie, asimilácie, spolupráce a vzájomného uznávania vytvárajú dostatočný súbor pravidiel, ktoré by v budúcnosti mohli vyústiť do unifikovaného európskeho trestného práva, a to aspoň v určitých oblastiach. Jedná sa o veľmi citlivú, avšak aktuálnu a naliehavú tému.

1. POJEM EUROPEIZÁCIE TRESTNÉHO PRÁVA

Všeobecne ustálená definícia pojmu europeizácie trestného práva doposiaľ nie je k dispozícii. Aj tak je ale možné dovodiť, že týmto procesom rozumieme zblížovanie trestnoprávnych štandardov, ktoré sú charakteristické pre jednotlivé členské štáty Európskej únie, a to za účelom účinnejšej ochrany pred zločinom.

Bez ohľadu na tento ušľachtilý cieľ procesu europeizácie čelí tento v európskej dimenzii mnohým problémom. Prvým z nich je chápanie suverenity štátov v oblasti trestnej jurisdikcie. Na väčšinu rozhodnutí pochádzajúcich od orgánov EU smerujúcich k europeizácii niektorého aspektu trestného práva je automaticky vrhnuté podozrenie z obmedzovania národnej suverenity členských štátov. Preto väčšinou neostáva nič iné, než sa odvolať na základné právne princípy, akým je napríklad ochrana základných práv a slobôd. Jedine touto cestou sa totiž v poslednej dobe podarilo presadiť minimálnu harmonizáciu skutkových podstát trestných činov alebo vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí.

Ďalšou prekážkou na ceste k europeizácii trestného práva sú odlišnosti v národných systémoch trestného práva členských štátov EU. V rámci Európskej únie existujú dva trestnoprávne systémy, a to systém románsko-germanský a angloamerický systém. Treba však priznať, že obe systémy učinili v Európskej únii patričné kroky k vzájomnému priblíženiu sa. Každopádne sú tu stále nepopierateľné kultúrne, sociologické a historické rozdiely medzi členskými štátmi EU, ktoré unifikáciu trestného práva pravdepodobne ešte dlho neumožnia.

Tŕňom v oku europeizácii trestného práva môže byť tiež odlišné pojetie trestnej zodpovednosti právnických osôb,¹ ako aj nazeranie na niektoré útoky proti záujmom Európskych spoločenstiev. Napríklad podvod proti finančným záujmom ES vychádza z pojetia trestnej zodpovednosti za podvod ako

¹ Jelínek, J. Trestní odpovědnost právnických osob, Praha: Linde, 2007

nedbalostný i úmyselný trestný čin, zatiaľ čo v českom právnom poriadku rozumieme pojmu podvod trestný čin úmyselný.²

Potrebu harmonizácie trestného práva odrážajú do značnej miery i vonkajšie vplyvy, hlavne medzinárodná a cezhraničná zločinnosť. Týka sa to predovšetkým drogovej trestnej činnosti, terorizmu alebo korupčného jednania. Stúpajúcej internacionalizácii zločinu je možné čeliť len nástrojmi medzinárodnej trestnej spolupráce, preto je myšlienka európskej trestnej spolupráce vzhľadom k menšiemu územnému celku veľmi praktická.

V dnešnej dobe je možné hovoriť o akejsi bipolárnej Európe, keďže vedľa seba pôsobia v rámci Európy Rada Európy a Európske spoločenstvá, resp. Európska únia. Pôvodný monopol Rady Európy bol po vstupe Amsterdamskej zmluvy v platnosť v roku 1999 narušený procesom európskej spolupráce v trestných veciach v rámci tretieho piliera EU. Spolupráca v trestných veciach je tak týmto bipolárnym vzťahom poznamenaná, rovnako ako samotný pojem europeizácie trestného práva. Je teda možné konštatovať, že trestná spolupráca v rámci Rady Európy i spolupráca vo veciach trestných, založená Európskou úniou, sú významnými súčasťami europeizácie a internacionalizácie trestného práva. Na druhej strane však obe pôsobia k oslabovaniu tradičných princípov trestného práva, konkrétne princípu teritoriality a suverenity národných zákonodarcov.

1.1 Obsah a rozsah pojmu europeizácie trestného práva

Koncepcia pojmu europeizácia je rôznorodá. Existujú mnohé výklady, a to i napriek skutočnosti, že tento pojem je v praxi prakticky zaužívaný. Zjednodušene povedané, tzv. europeizácia práva znamená zblížovanie právnych úprav európskych štátov. Celý proces europeizácie práva prebieha asi tak, že členské štáty prejavili vôľu odovzdať určitú časť právomoci úpravy právnych vzťahov na Európske spoločenstvá a práve v rámci tejto nadnárodnej

² Tomášek, M. Europeizace trestního práva, Praha: Linde, 2009

organizácie s právnou subjektivitou sú určované smery harmonizácie. Závisí teda jedine na členských štátoch, ktoré oblasti a v akej miere prenechajú k úprave európskemu právu.

Tzv. prenesené právomoci Spoločenstva nie sú taxatívne vymedzené. Práve tu sa najviac prejavuje princíp subsidiarity, vyjadrený v čl. 5 Zmluvy o založení ES, ktorý zaväzuje Európske spoločenstvá k jednaniu len v prípadoch stanovených touto zmluvou a v oblastiach, kde nedisponuje výlučnou právomocou jedine v prípade, že členské štáty nie sú schopné jednať, a z hľadiska účelu by daný cieľ lepšie dosiahli Spoločenstvá.

Trestné právo tvorí oblasť, ktorá ostáva v rukách členských štátov. Právo trestať sa totiž vyvodzuje zo suverenity štátu nad určitým územím. I napriek tejto skutočnosti je však pôsobenie európskeho práva zreteľné. Za akúsi minimálnu, tzv. nepriamu harmonizáciu, by sme mohli považovať eurokonformný výklad. To potvrdzuje i právny názor Európskeho súdneho dvora vo veci Pupino.³ Okrem toho, ESD sa viackrát vyjadril, že trestné právo síce ostáva v právomoci členských štátov, ale nesmie byť aplikované tak, aby narúšalo výkon niektorej zo štyroch základných slobôd vnútorného trhu Spoločenstva, t.j. voľný pohyb zboží, voľný pohyb osôb, voľný pohyb služieb a voľný pohyb kapitálu.⁴

Europeizácia v hmotnoprávnom pojatí neznamena odstránenie existujúcich rozdielov v trestnoprávných kodifikáciách členských štátov, ale skôr minimalizovanie týchto rozdielov a postupné zblížovanie skutkových podstát tých jednaní, u ktorých sa členské štáty vedia dohodnúť na ich kriminalizovaní. Práve takejto dohody bolo totiž dosiahnuté v oblasti poškodzovania finančných záujmov Spoločenstva. Projekt s názvom Corpus Juris⁵ priniesol osem trestných činov, ktoré poškodzujú finančné záujmy Spoločenstva. Následne bol tento

³ ESD vo veci C-105/03 Tribunale di Firenze v. Maria Pupino zo 16. 06. 2005, SbSD 2005, s. I-5285

⁴ Napr. C-348/96 Donatella Calfa v. Arios Pagos z 19. 01. 1999, SbSD 1999, s. 1-8

⁵ Delmas-Marty, M. a kol. Corpus Juris, Překlad původního textu pro české vydání Fenyk, J., Jílek, D. Brno: Vydavatelství Sypták, 1998

projekt doplnený o pripomienky a jeho novelizovaná verzia nesie v názve dodatok „2000“. V tejto súvislosti sa jedná skôr o procesnoprávnu stránku veci. V súlade s čl. 280 Zmluvy o založení ES, ktorý premieta spoločnú zodpovednosť medzi členskými štátmi a Spoločenstvami pri ochrane finančných záujmov ES, bol v roku 1999 vytvorený Európsky úrad pre potieranie podvodných jednaní (OLAF) pri Európskej komisii. Jeho pôsobnosť sa vzťahuje na boj proti podvodom, korupcii, praniu peňazí a iné jednania poškodzujúce finančné záujmy Európskych spoločenstiev.

1.2 Nástroje europeizácie trestného práva

Kriminalizovanie určitých druhov jednaní sa už dávno netýka len samotných štátov. Existujú určité zavrhnutiehodné jednanie, ktoré si vyžadujú kriminalizovanie na medzinárodnej úrovni a o to viac, vzhľadom na vzrastajúcu integráciu, na úrovni Európskej únie. Po odpovedaní si na otázku „čo?“ vyvstáva otázka „ako?“. Základnými nástrojmi europeizácie trestného práva sú podľa doterajšej praxe akty tretieho piliera EU, a to predovšetkým rámcové rozhodnutia, ďalej akty prvého piliera EU, t.j. sekundárne právo Európskych spoločenstiev, rovnako rozhodovacia činnosť Európskeho súdneho dvora a v neposlednej rade rozhodovacia činnosť národných súdov.

Rámcové rozhodnutia sú rovnako ako smernice (akty prvého piliera EU) určené členským štátom a zaväzujú ich vo výsledku, ktorého majú členské štáty dosiahnuť. Rozdiel medzi rámcovým rozhodnutím a smernicou spočíva v ich povahe, tzn. rámcové rozhodnutia nie sú akty nadnárodné, ale medzivládne. To vo svojom dôsledku znamená, že z nich nie je možné vynútiť priamy účinok. Zmluva o EU demonštratívne menuje rozsah záujmu chráneného rámcovými rozhodnutiami, a to na oblasti organizovaného zločinu, obchodu s drogami a terorizmu.

Aj keď členské štáty neodovzdali Spoločenstvu právomoc trestnej jurisdikcie, môžu napriek tomu smernice prispievať k harmonizácii trestného práva, a to jedine trestného práva hmotného (v oblasti harmonizácie trestného práva procesného dominujú výlučne rámcové rozhodnutia⁶). K tomu dochádza hlavne v prípadoch, keď sa záujem chránený normou trestného práva členského štátu opiera o právomoci, ktoré boli prenesené na Spoločenstvá.⁷ Naopak, napr. falšovanie eura je záujmom, ktorý vyplýva z odovzdaných právomocí v oblasti meny na Spoločenstvá. Trestnosť falšovania eura však stanovilo rámcové rozhodnutie, lebo Európske spoločenstvá nedisponujú právomocou v tejto oblasti. Rada EU tak oddelila trestnoprávnu časť od nariadenia Rady ES č. 1338/2001, ktoré stanoví opatrenia nutné k ochrane eura pred falšovaním, a odkázala ju na rámcové rozhodnutie Rady 2000/383/SVV z 29. 5. 2000 o zvýšenej ochrane trestnými a inými sankciami proti falšovaniu v spojitosti so zavádzaním eura.⁸

Európsky súdny dvor predstavuje orgán zaisťujúci jednotný výklad a aplikáciu európskeho práva. Pretože európske právo má prednosť pred právom národným, sú národné súdy povinné vykladať vnútroštátne právne normy v súlade s komunitárnymi pravidlami (tzv. eurokonformný výklad). Toto tvrdenie sa opiera o čl. 10 Zmluvy o ES, ktorý opisuje nižšie zmienený obecný princíp lojality. Podľa rozhodnutia ESD vo veci Pupino musí tzv. eurokonformný výklad zohľadňovať nielen normy práva Európskych spoločenstiev, t.j. prvého piliera, ale i normy práva Európskej únie, t.j. tretieho piliera. Keďže trestné právo členských štátov ostáva viac menej mimo harmonizácie s komunitárnym právom, stáva sa eurokonformný výklad jednou z možností ako normy ES premietnuť do národných trestných úprav.

⁶ Napr. rámcové rozhodnutie Rady č. 201/220/SVV z 15. 03. 2001 o postavení obetí v rámci trestných konaní, rámcové rozhodnutie Rady č. 2002/584/SVV o európskom zatýkacom rozkaze

⁷ Napr. Smernica ES o predchádzaní zneužitia finančného systému k praniu peňazí č. 91/308/EHS v znení smernice č. 2001/97/ES, na základe ktorých boli v ČR prijaté ustanovenia o legalizácii výnosov z trestnej činnosti (§§ 216 a 217 TZ)

⁸ Úr. vest. 2000 L 140, s. 1

1.3 Ochrana základných práv a slobôd v rámci europeizácie trestného práva

Trestná spolupráca členských štátov EU je tesne spojená s rešpektovaním základných práv a slobôd. Dané prepojenie je zreteľné v rámci komunitárneho práva, t.j. prvého piliera EU, i v rámci úniijného práva, t.j. tretieho piliera EU.

Závazky vyplývajúce z práva Spoločenstiev, ktoré sú upravené zriaďovacími zmluvami Spoločenstiev, musia členské štáty bez pochyb rešpektovať. Kontrolu a vynucovanie týchto záväzkov má na starosti Európsky súdny dvor, ktorý okrem toho zaisťuje i jednotný výklad európskeho práva. Práve kvôli tejto jeho funkcii sa o ESD niekedy hovorí ako o ústavnom súde pre komunitárne právo a v súvislosti s tým sa o zriaďovacích zmluvách hovorí ako o ústavnom poriadku Európskych spoločenstiev. Dôvodom bude určite aj fakt, že tento „ústavný poriadok ES“ vychádza zo spoločných ústavných tradícií členských štátov.

Európsky súdny dvor presadzuje zásadu prednosti práva Spoločenstva pred národnými právnymi poriadkami členských štátov, a to jednoznačne vrátane prednosti pred národnými ústavami. Naopak, v chápaní národných ústavných súdov skôr prevažuje názor, že komunitárne právo má prednosť pred tzv. klasickým národným právom a čo sa týka ústavného práva, kráča niekde popri ňom.

Určité ústavné princípy sú vlastné všetkým členským štátom EU. Práve pre túto ich „kvalitu“ sú rovnako súčasťou obecných ústavných princíпов Spoločenstiev. Tieto princípy nie sú taxatívne vymedzené, ale plynú zo zriaďovacích zmlúv a z judikátov ESD. Asi najprominentnejšie miesto medzi týmito princípmi majú základné ľudské práva a slobody.

Legitimácia Európskeho súdneho dvora ako rozhodcu vo veciach dodržiavania základných práv a slobôd sa v posledných dvadsiatich rokoch aklimatizovala medzi členskými štátmi natoľko, že ju tieto uznávajú i v oblasti justičnej a trestnej spolupráce.

V súvislosti s implementáciou rámcového rozhodnutia o európskom zatýkacom rozkaze sa český Ústavný súd uchýlil v zamietavom náleze⁹ k ústavne konformnému výkladu, keď vnútroštátnu pôsobnosť rámcového rozhodnutia postavil na základe čl. 1 ods. 2 Ústavy Českej republiky, ktorá vyjadruje povinnosť ČR dodržiavať medzinárodnoprávne záväzky. Tento záväzok, spolu s princípom lojálnosti vyjadreným v čl. 10 Zmluvy o založení ES, znamená podľa mienky Ústavného súdu ústavný princíp, podľa ktorého majú byť české právne predpisy vykladané v súlade s princípmi európskej integrácie. Toto vyjadrenie Ústavného súdu sa vlastne zhoduje s názorom ESD vo veci Pupino, podľa ktorého musí konformný výklad národného práva z pohľadu európskeho práva brať do úvahy nielen normy prvého piliera, t.j. práva ES, ale rovnako i normy tretieho piliera, t.j. práva EU.

Vzhľadom k tomu, že Európske spoločenstvá nikdy nevstúpili do systému ochrany ľudských práv podľa Európskej zmluvy o ľudských právach, Európsky súd pre ľudské práva nie je príslušný k preskúmvaniu právnych aktov ES a EU z pohľadu Európskej zmluvy o ľudských právach. V tejto súvislosti sa ESD vyjadril tak, že Európske spoločenstvá ani nie sú podľa zriaďovacích zmlúv zmocnené k pristúpeniu.¹⁰

Aj keď ESD určuje rozsah obecných právnych zásad komunitárneho práva s prihliadnutím k samotnej Európskej zmluve o ľudských právach a príslušnej judikatúre ESLP, ide o dve odlišné a samostatné mechanizmy na ochranu ľudských práv.

1.3.1 Právo na spravodlivý proces

Základné práva a slobody predstavujú ohraničenú sféru, v ktorej sa donucovacia štátna moc pri stíhaní trestných činov môže pohybovať. Niektoré práva a slobody môžu byť v trestnom konaní obmedzené, a to za podmienok

⁹ Nález Ústavného súdu ČR Pl. ÚS 66/04

¹⁰ Posudok ESD 2/94 vo veci pristúpenia Spoločenstva k Európskej zmluve o ľudských právach z 28. 03. 1996, SbSD 1996, s. 1-1759

a v medziach stanovených Chartou základných práv EU, Ústavou alebo medzinárodnou zmluvou. Niektoré práva je však vylúčené obmedziť (napr. zákaz mučenia). Zásady, ktoré majú povahu obecných procesných princípov, sú vlastne prejavom práva na spravodlivý proces v demokratickom právnom štáte.¹¹

Právo na spravodlivý proces a jeho ochrana sa vyskytli i v dokumentoch menom Corpus Juris a Corpus Juris 2000. Corpus Juris vychádza zo zásady zákonnosti, zásady individuálnej trestnej zodpovednosti, zásady primeranosti a zásady systému súdnych záruk. Corpus Juris 2000 (tzv. Florentská verzia) k práve uvedeným zásadám ešte doplnil princíp európskej teritoriality, zásadu kontradiktórneho konania, zásadu práva na obhajobu a zásadu subsidiarity národného práva.

S právom na spravodlivý proces a na efektívnu právnu pomoc aj osobám, ktoré nemajú dostatočné finančné prostriedky (čl. 47 Charty základných práv EU) súvisí aj ochrana práv obetí trestných činov. V tejto oblasti existuje významný rozsudok ESD vo veci Cowan, ktorý sa zaoberal predbežnou otázkou podmienok odškodnenia obete trestného činu, pokiaľ pochádza z iného členského štátu.¹² Európsky súdny dvor sa v tejto veci vyjadril tak, že pokiaľ má fyzická osoba právo voľného pohybu, musí byť súčasťou tohto práva i ochrana vzťahujúca sa k ujme utrpenej v inom členskom štáte v rovnakej miere, akú požívajú štátni príslušníci tohto štátu.

Uvedený rozsudok sa stal impulzom pre Európsku radu na zasadaní v Tampere v roku 1999, keď táto vzniesla výzvu k vypracovaniu minimálnych noriem ochrany obetí trestných činov, a to hlavne v súvislosti s prístupom obetí trestných činov k spravodlivosti, s náhradou škody a náhradou nákladov konania.

Výzva bola vypočutá a Rada na návrh Komisie prijala 29.04.2004 Smernicu Rady č. 2004/80/ES o odškodňovaní obetí trestných činov. Na základe

¹¹ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesné. 5. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2008

¹² Rozhodnutie ESD vo veci 186/87 Ian William Cowan v. Trésor public z 02.02.1989, SbSD 1989, s. 195

tejto smernice je každý členský štát povinný zabezpečiť fungovanie režimu, ktorý bude zaručovať spravodlivé a primerané odškodnenie obetí trestných činov. Má vzniknúť systém spolupráce medzi vnútroštátnymi orgánmi, ktorý sa bude týkať doručovania žiadostí o odškodnenie v prípade cezhraničných situácií.

1.3.2 Právo na súkromie

Udalosti zo dňa 11.9.2001 priviedli dňa 12.7.2002 Európsky parlament a Radu k prijatiu smernice o spracovaní osobných údajov a o ochrane súkromia v odvetví elektronických komunikácií. Táto smernica kontroverzne dopĺňa predchádzajúce predpisy určené na ochranu súkromia.¹³ Jej čl. 15 oprávňuje členské štáty, aby za účelom pátrania, vyšetrovania a trestného konania prijali zákonné opatrenia k uchovávaní dát. Smernica sa vzťahuje na dva typy dát, a to tzv. „traffic data“ (prevádzkové dáta), t.j. informácie o spojeniach, ku ktorým dochádza v telekomunikačných sieťach a tzv. „location data“ (lokalizačné dáta), ktoré predstavujú konkrétne priestorové súradnice prenosného telekomunikačného zariadenia. Následne bola dňa 15.3.2006 prijatá smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2006/24/ES o uchovávaní údajov vytváraných či spracovávaných v súvislosti s poskytovaním verejne dostupných služieb elektronických komunikácií alebo verejných komunikačných sietí a o zmene smernice 2002/58/ES (uvedená vyššie), ktorej prejednávanie v roku 2005 malo vplyv aj na niektoré ustanovenia zákona č. 127/2005 Zb., o elektronických komunikáciách. Tento zákon sprevádza vyhláška č. 485/2005 Zb., o rozsahu prevádzkových a lokalizačných údajov, dobe ich uchovávania a forme a spôsobe ich predávania orgánom oprávneným k ich využívaniu.

Cieľom posledne menovanej smernice je harmonizácia a istota, že dáta budú k dispozícii pre vyšetrovanie, odhaľovanie a stíhanie organizovaného zločinu a terorizmu. Je výslovne uvedené, že zadržiavanie dát sa nemá týkať

¹³ Smernica č. 95/46/ES o ochrane osobných údajov, Smernica č. 97/66/ES o spracovaní osobných údajov a o ochrane súkromia v telekomunikačnom sektore

obsahu komunikácie, ale len tzv. „traffic data“ a „location data“. Minimálna doba uchovávania je stanovená na šesť mesiacov od okamihu komunikácie a maximálna na dva roky, pričom majú členské štáty možnosť túto hranicu za zvláštnych okolností prekročiť. Ďalšou povinnosťou členských štátov je postihovať zneužitie uchovávaných dát trestnými a inými sankciami.

2. VÝVOJ PROCESU EUROPEIZÁCIE TRESTNÉHO PRÁVA

Voľný pohyb osôb je rovnako ako ďalšie základné slobody jednotného vnútorného trhu Európskej únie založený na obecnom zákaze diskriminácie na základe štátnej príslušnosti v zmysle článku 12 Zmluvy o založení ES, kde sa stanoví, že „v rámci predmetu úpravy tejto zmluvy, bez toho, aby tým boli dotknuté jej zvláštne ustanovenia, je zakázaná diskriminácia z dôvodu štátnej príslušnosti“. Podľa judikátu Európskeho súdneho dvora vo veci Cowan¹⁴ sa zákaz akejkoľvek diskriminácie podľa štátnej príslušnosti v súlade s článkom 12 Zmluvy o založení ES vzťahuje *ratione personae* na všetky osoby, pre ktoré platí komunitárne právo. To znamená, že tento princíp požaduje, aby tieto osoby mali úplne rovnaké postavenie ako príslušníci daného členského štátu, pretože trestné právo nie je možné aplikovať bez ohľadu na výkon základných slobôd zaručených Zmluvou o založení ES.

Z vyššie uvedeného okrem iného vyplýva, že norma národného trestného práva hmotného i procesného, ako aj aplikácia tejto normy nesmie podľa Európskeho súdneho dvora brániť v ceste komunitárnemu právu. V rozsudku vo veci Calfa¹⁵ ESD zopakoval, že „trestné zákonodarstvo je v zásade v právomoci členských štátov, ale nesmie vytvárať prekážky základným slobodám, zaručeným komunitárnym právom“.

Vnútroštátne trestné činy sú súdené súdmi príslušných štátov, a to podľa ich trestného práva. Medzinárodné trestné súdnictvo však zaznamenáva neustály vývoj.¹⁶ Tzv. „medzinárodné právo trestné“ je tvorené medzinárodnými zmluvami, ktoré zaväzujú kontraktné strany stanoviť trestnosť určitých skutkov vo vnútroštátnom práve a vytvoriť predpoklady pre ich stíhanie. Jedná sa o zvlášť zavrhnutiahodné jednanie, ktorých kriminalizovanie je schopné

¹⁴ Rozhodnutie ESD vo veci 186/87 Ian William Cowan v. Trésor public z 2. 2. 1989, SbSD 1989, s. 195

¹⁵ Rozhodnutie ESD vo veci C-348/96 Donatella Calfa v. Arios Pagos z 19. 1. 1999, SbSD 1999, s. 8

¹⁶ Srov. Šturma, P. Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva, Praha: Karolinum, 2002

konsenzu viacerých štátov medzinárodného spoločenstva ako napr. obchod s ľuďmi, obchod s drogami, organizovaný zločin, detská pornografia, terorizmus, korupcia. O to viac by tomu tak malo byť v prípade Európskej únie.

2.1 Maastrichtská zmluva

V roku 1992 bola prijatá Zmluva o EU (tzv. Maastrichtská zmluva), s účinnosťou k 1. 11. 1993. Táto vytvorila v rámci Európskej únie tzv. tretí pilier – spolupráca v oblasti justície a vnútra. Zatiaľ čo bol cieľ tretieho piliera v Maastrichtskej zmluve definovaný ako „rozvoj úzkej spolupráce v oblasti justície a vnútra“, Amsterdamská zmluva s účinnosťou k 1. 5. 1999 ukladá rozvíjať Európsku úniu ako „priestor slobody, bezpečnosti a práva, v ktorom je zaistený voľný pohyb osôb v spojení s vhodnými opatreniami, týkajúcimi sa kontroly na vonkajších hraniciach, práva azylu, prisťahovalectva a predchádzaniu a potieraniu zločinnosti“. V posledne menovanej súvislosti, totiž v súvislosti s potieraním zločinnosti v rámci priestoru slobody, bezpečnosti a práva Európskej únie vznikla otázka tzv. európskeho trestného práva, teda otázka, či sú členské štáty EU schopné zhodnúť sa na kriminalizovaní niektorých druhov jednaní.

Zakladajúce zmluvy Spoločenstiev pôvodne neobsahovali žiadne ustanovenie týkajúce sa spolupráce v trestných veciach. Na počiatku európskej integrácie tak boli orgány členských štátov pri boji s cezhraničnou organizovanou trestnou činnosťou nútené využívať jedine klasické inštrumenty medzinárodného práva, tzn. dvojstranné a mnohostranné medzinárodné zmluvy.

V 70. rokoch 20. storočia sa vynárajú predstavy o vytvorení európskeho trestného priestoru, ktorý by mal čeliť komplikáciám medzinárodnej spolupráce v trestných veciach v súvislosti s teritoriálnym charakterom trestného práva. Až v 80. rokoch 20. storočia však Schengenská vykonávajúca zmluva zavádza isté kompenzačné opatrenia, a to v dôsledku postupne zrušených kontrol na vnútorných hraniciach členských štátov. Je vytvorený Schengenský informačný

system, ktorý sa stal najdôležitejšou informačnou policajnou databázou v schengenskom priestore a zároveň sa posilňuje spolupráca justičných orgánov v trestných veciach. V tomto smere sa stáva prelomom možnosť priameho styku medzi justičnými orgánmi. Ďalej je prijatý princíp *ne bis in idem* ako základný prejav zásady vzájomného uznávania rozhodnutí. Takto sa Schengenská vykonávacia zmluva stala dobrým základom pre budúce formy spolupráce v trestných veciach v rámci úniijného práva.

Rozhodné zmeny prichádzajú až v náväznosti na Maastrichtskú zmluvu, ktorá bola podpísaná 7. 2. 1992. Jej VI. hlava s názvom „Ustanovenia o spolupráci v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí“ podopiera pyramídu Európskej únie tretím pilierom, keď definuje túto spoluprácu hlavne v oblasti boja proti drogovej závislosti, boja proti podvodom v medzinárodnom mieritku, justičnej spolupráce v trestnoprávných veciach, colnej spolupráce a policajnej spolupráce. Právnym nástrojom k dosiahnutiu cieľa spolupráce v trestných veciach sa stávajú spoločné postoje a spoločné akcie, ktoré sú Radou prijímané jednomyselne. Je zriadený koordinačný výbor, ktorý má podávať Rade stanoviská v oblasti tretieho piliera. Práve na základe niektorých prijatých spoločných akcií vznikajú prvé inštitúcie spolupráce v trestných veciach, konkrétne Europol¹⁷ a Európska justičná sieť.¹⁸

2.2 Amsterdamská zmluva

V rámci Amsterdamskej zmluvy je už zreteľne vidieť presvedčenie, že justičná spolupráca založená výhradne na klasických nástrojoch medzinárodnej spolupráce v trestných veciach, a to na medzinárodných zmluvách, je nedostačujúca. Amsterdamská zmluva, podpísaná 17. 7. 1997 a platná od 1. 5. 1999, vkladá do Zmluvy o ES novú Hlavu IV., ktorá upravuje vízovú, azylovú a prísťahovaleckú politiku a iné politiky týkajúce sa voľného pohybu osôb.

¹⁷ Zmluva o vytvorení Európskeho policajného úradu (Zmluva o Europole) publikovaná pod č. 72/2005 Sb.

¹⁸ Spoločná akcia z 29.06.1998 prijatá Radou na základe článku K.3 Zmluvy o EU o vytvorení Európskej justičnej siete

Týmto významne mení režim oblastí spadajúcich do Hlavy VI., ktoré sú upravené Maastrichtskou zmluvou. Táto tzv. komunitarizácia časti tretieho piliera ovplyvnila tiež schengenský *acquis*,¹⁹ ktorý bol následne rozdelený a začlenený buď pod režim hlavy IV. Zmluvy o založení ES, alebo ponechaný pod hlavou VI. Zmluvy o EU. Protokol o začlenení schengenského *acquis* do rámca Európskej únie nadto zavádza zvláštny režim pre Dánsko, Spojené kráľovstvo a Írsko. Tento zvláštny režim sa však týka len výkonu právomocí Európskych spoločenstiev v rámci hlavy IV. Zmluvy o založení ES a nie policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach podľa hlavy VI. Zmluvy o EU.

Hlava VI. Zmluvy o EU je nahradená novým textom Amsterdamskej zmluvy, a to v rámci policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach. Spoločným pojmom hlavy IV. Zmluvy o založení ES a hlavy VI. Zmluvy o EU ostáva pojem priestoru slobody, bezpečnosti a práva. Tento majú naplňovať opatrenia prijímané v rámci hlavy IV. Zmluvy o založení ES a hlavy VI. Zmluvy o EU.

Na rozdiel od Maastrichtskej zmluvy Amsterdamská zmluva oddeľuje policajnú a justičnú spoluprácu v trestných veciach a upravuje ich samostatne vo dvoch článkoch. Takto taxatívne vymedzuje oblasti, v ktorých môžu byť prijímané opatrenia orgánmi Európskych spoločenstiev.²⁰ Amsterdamská zmluva týmto spôsobom dokonca položila právny základ pre rozšírenie právomoci Europolu nad rámec Zmluvy o Europole.

Amsterdamská zmluva prichádza s novými právnymi nástrojmi hlavy VI. Zmluvy o EU, ktoré budú mať naďalej povahu aktov sekundárneho úijného práva. Jedná sa o rámcové rozhodnutia určené k zblížovaniu právnych predpisov členských štátov a rozhodnutia určené k ostatným účelom. Priamy účinok

¹⁹ Protokol o začlenení schengenského *acquis* do rámca EU pripojený k Amsterdamskej zmluve

²⁰ viď čl. 30 až 32 Zmluvy o EU v znení Amsterdamskej zmluvy

rámcových rozhodnutí a rozhodnutí je výslovne vylúčený,²¹ preto sa neuplatní ani zásada aplikačnej prednosti. Aj naďalej môžu byť prijímané spoločné postoje k vyjasneniu prístupu Európskej únie ku konkrétnej otázke a rovnako môže Rada vypracovávať zmluvy, ktoré vstúpia v platnosť schválením aspoň polovicou členských štátov, a to v týchto členských štátoch. Rada je na základe Amsterdamskej zmluvy oprávnená uzatvárať v rámci tretieho piliera dohody, a to s jedným alebo s viacerými štátmi či s medzinárodnými organizáciami.

Potreba rozvíjať spoluprácu v trestných veciach vyústila vo vytvorení inštitútu posilnenej spolupráce. Je to akási užšia spolupráca sui generis, ktorá pre svoju aktivizáciu potrebuje účasť väčšiny členských štátov.²² Rada je orgánom oprávneným k udeleniu zmocnenia k naviazaniu posilnenej spolupráce.

Na základe Amsterdamskej zmluvy sú prijaté dôležité rámcové rozhodnutia, ktorých cieľom je okrem iného aj naplnenie zásady vzájomného uznávania rozhodnutí v trestných veciach.²³ Rovnako sú prijaté rozhodnutia zakladajúce významné inštitúcie trestnej spolupráce.²⁴ Nevýhodou však zostáva, že tieto akty nepôsobia vo vnútroštátnom právnom poriadku ako klasické medzinárodné zmluvy.

2.3 Nicejská zmluva

Následkom stále sa rozširujúcej Európskej únie bolo prijatie Nicejskej zmluvy, ktorá vstúpila v platnosť 1. 2. 2003. Táto zmluva začlenila Eurojust do primárneho práva²⁵ a dotkla sa aj tzv. posilnenej spolupráce, keď znížila počet štátov, ktoré ju môžu naviazať, na osem.

²¹ vid' čl. 34 ods. 2 písm. b), c) Zmluvy o EU v znení Amsterdamskej zmluvy

²² vid' čl. 43 ods. 1 písm. d) Zmluvy o EU v znení Amsterdamskej zmluvy

²³ Napr. Rámcové Rozhodnutie Rady z 13. 06. 2002 o európskom zatýkacom rozkaze a postupoch predávania medzi členskými štátmi (Úr. vest. L 190 z 18. 07. 2002, s. 1-20), Rámcové Rozhodnutie Rady 2005/214/SVV z 24. 02. 2005 o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania peňažitých trestov a pokút (Úr. vest. L 076 z 22. 03. 2005, s. 16-30)

²⁴ Napr. Rozhodnutie Rady z 28. 05. 2001 o vytvorení Európskej siete pre predchádzanie trestnej činnosti (Úr. vest. L 153 z 08. 06. 2001, s. 1-3), Rozhodnutie Rady z 28. 02. 2002 o zriadení Európskej jednotky pre justičnú spoluprácu (Eurojust) za účelom posilnenia boja proti závažnej trestnej činnosti (2002/187/JVV) (Úr. vest. L 63 zo 06. 03. 2002, s. 1-13)

²⁵ Vid' nové znenie čl. 29 ods. 2 a 31 ods. 2 Zmluvy o EU

V rámci rozhodovania o podpise Nicejskej zmluvy bola mimochodom dňa 7. 12. 2000 podpísaná Charta základných práv Európskej únie²⁶, ktorá sa neskôr stala súčasťou Zmluvy o Ústave pre Európu (ako jej druhá časť). Charta základných práv EU, prijatá na zasadaní Európskej rady v Nice v roku 2000, znamená určité rozšírenie právnej istoty občanov Európskej únie v línii ochrany základných práv a slobôd²⁷, a to v náväznosti na zriaďovacie zmluvy a judikatúru Európskeho súdneho dvora. Kodifikuje základné práva, ktoré súvisia so súdnym konaním, tzn. aj s trestným konaním. VI. časť Charty s názvom „Spravodlivosť“ prehlasuje základné procesné práva pre použitie v európskych súvislostiach.

2.4 Zmluva o Ústave pre Európu a Lisabonská zmluva

Najväčšie zmeny v oblasti policajnej a justičnej spolupráce sa ukázali vo svetle Zmluvy o Ústave pre Európu²⁸, ktorá však ostala nezrealizovaná. Na zmienené zmeny neskôr naviazala Lisabonská zmluva, ktorá bola podpísaná 13. 12. 2007.²⁹ Lisabonská zmluva, na rozdiel od Zmluvy o Ústave pre Európu, dopĺňa zakladajúce zmluvy, t.j. Zmluvu o EU a Zmluvu o založení ES (aj keď pre túto používa nový názov – Zmluva o fungovaní Únie). Protokoly k zakladajúcim zmluvám sa podľa nej stávajú protokolmi pripojenými k Lisabonskej zmluve. Policajná a justičná spolupráca v trestných veciach je upravená Zmluvou o fungovaní EU v hlave IV (Priestor slobody, bezpečnosti a práva), ktorá nahrádza hlavu VI Zmluvy o ES, ďalej v kapitole IV (Justičná spolupráca v trestných veciach) a V (Policajná spolupráca).

Zmluva o Ústave pre Európu predstavuje radikálnu zmenu v podobe zrušenia pilierovej štruktúry Európskej únie. Znamená nahradenie zakladajúcich zmlúv i aktov, ktoré ich zmenili a tiež prístupových zmlúv. Spolupráca

²⁶ Úr. vest. C 364 z 18. 12. 2000, s. 1

²⁷ Vid' Syllová, J., Pítrová, L., Svobodová, M. a kol. Ústava pro Evropu – komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005

²⁸ Úr. vest. C 310 zo 16. 12. 2004, s. 1-474

²⁹ Úr. vest. C 306 zo 17. 12. 2007, s. 1-229

v trestných veciach je upravená v časti III kapitole IV (Priestor slobody, bezpečnosti a práva), oddiely 4 (Justičná spolupráca v trestných veciach) a oddiely 5 (Policajná spolupráca) Zmluvy o Ústave pre Európu. Oblasť priestoru slobody, bezpečnosti a práva patrí medzi zdieľané právomoci, čo v konečnom dôsledku znamená, že štáty sa o svoje zvrchované právomoci musia deliť s Úniou.³⁰ Právnymi nástrojmi Európskej únie by sa mali nanovo stať zákon, rámcový zákon, nariadenie, rozhodnutie a stanovisko.

Zmluva o Ústave pre Európu i Lisabonská zmluva obsahujú výrazný prvok týkajúci sa harmonizácie trestného práva, ktorým je funkcionalistický prístup k trestnému právu a trestnej právomoci. Tento prístup bol rozvinutý Európskym súdnym dvorom vo veci Komisia v. Rada.³¹ Znamená implicitnú sektorovo vymedzenú právomoc Európskych spoločenstiev v oblasti trestného práva. Európske spoločenstvá tak môžu prijímať opatrenia, ktoré sa týkajú trestného práva členských štátov za podmienky, že je to nutné vzhľadom k dosiahnutiu úplného účinku komunitárnych noriem prijímaných v oblasti politiky ES (konkrétne politiky životného prostredia). Toto jednoducho predstavuje naplnenie doktríny effet utile.

2.5 Princípy europeizácie trestného práva

Spolupráca v oblasti justície a vnútra sa vyvíjala v rámci tzv. III. piliera EU. Avšak na trestnoprávnu problematiku určitým spôsobom pôsobí i I. pilier. To sa ukazuje v čl. 10 Zmluvy o založení ES, ktorý stanoví, že „členské štáty urobia všetky vhodné obecné i zvláštne opatrenia k plneniu záväzkov, ktoré vyplývajú z tejto zmluvy alebo sú dôsledkom činnosti orgánov Európskych spoločenstiev, zdržia sa akýchkoľvek opatrení, ktoré by mohli ohroziť uskutočnenie cieľov tejto zmluvy“ (princíp lojality).

³⁰ Vid'. čl. I-14 písm. j Zmluvy o Ústave pre Európu

³¹ Rozhodnutie ESD vo veci ESD C-176/2003 Komisia v. Rada z 13. 09. 2005, SbSD 2005, s. I-7879

Na to nadväzuje čl. 280 Zmluvy o ES, ktorý ukladá členským štátom prijať rovnaké opatrenia k boji proti podvodom postihujúcim finančné záujmy Spoločenstva, ako keď čelia podvodom postihujúcim ich vlastné záujmy. Členské štáty majú tiež dbať o to, aby porušenie práva Spoločenstva bolo sankcionované za obdobných podmienok, aké sa používajú v prípadoch porušenia vnútroštátneho práva podobnej povahy a významu, pričom sankcia by mala byť účinná, odradzujúca a primeraná tomuto porušeniu.³² S práve opísaným princípom asimilácie je spojený princíp kooperácie, ktorý ukladá členským štátom povinnosť koordinácie ich činnosti na ochranu finančných záujmov Spoločenstva proti podvodom.

K dosiahnutiu výraznejšieho súladu vnútroštátnych právnych poriadkov členských štátov EU v oblasti trestného práva má pomôcť princíp harmonizácie. Cieľom princípu harmonizácie však nie je úplné zjednotenie vnútroštátnych trestných úprav, no skôr prekonanie najvýraznejších rozdielov medzi národnými právnymi poriadkami členov Európskej únie. Môže sa tak stať prostredníctvom medzinárodných zmlúv, či formou aktov orgánov Európskych spoločenstiev.

³² Vid' rozhodnutie ESD vo veci 68/88, Komisia ES v. Grécko (tzv. Juhoslovanská kukurica) z 21. 09. 1989, SbSD 1989, s. 2965

3. EUROPEIZÁCIA TRESTNÉHO PRÁVA HMOTNÉHO

Hranice europeizácie trestného práva hmotného boli určené v čl. 31 Zmluvy o EU, ods. 1 písm. e), v znení Amsterdamskej zmluvy, podľa ktorého spoločný postup pri justičnej spolupráci vo veciach trestných predpokladá prijatie opatrení k zavedeniu minimálnych noriem o znakoch skutkových podstát trestných činov a trestov v oblasti organizovanej trestnej činnosti, terorizmu a nedovoleného obchodu s drogami. Harmonizácia skutkových podstát trestných činov ďalej nastáva v oblasti ochrany finančných záujmov ES, a to na základe čl. 280 Zmluvy o ES.

3.1 Skutková podstata účasti na zločineckej organizácii

Zločinecká organizácia predstavuje najzávažnejšiu formu trestnej činnosti, na ktorej sa podieľa viac osôb. Práve preto sa v mnohých vnútroštátnych právnych poriadkoch prijala úprava skutkovej podstaty postihujúca účasť na zločineckej organizácii.

Medzinárodný organizovaný zločin postihuje územie viacerých štátov, a to je dôvodom k privretiu očí na tému štátna suverenita. Okrem toho sa zločinecká organizácia stáva súčasťou iných trestnoprávných jednaní (napr. obchod s ľuďmi). Záleží tak na tej ktorej vnútroštátnej úprave, aby stanovila, kedy sa postihuje zločinecká organizácia ako taká a kedy ako súčasť zvýšenej spoločenskej nebezpečnosti iného trestnoprávneho jednania.

Základným medzinárodnoprávnym inštrumentom harmonizácie skutkovej podstaty trestného činu postihujúceho účasť na zločineckej organizácii sa stala Palermská zmluva (Zmluva OSN proti medzinárodnému organizovanému zločinu z 15.11.2000), ktorá vstúpila v platnosť 29.9.2003, spolu s dodatkovými protokolmi. Česká republika podpísala Palermskú zmluvu 12.12.2000, avšak k ratifikácii zatiaľ nedošlo. Zato Európske spoločenstvá sa v rámci svojich právomocí stali zmluvnou stranou Palermskej zmluvy a jej dvoch protokolov

(Protokol o prevencii, potlačovaní a trestaní obchodovania s ľuďmi a Protokol proti pašovaniu príst'ahovalcov po zemi, po mori a letecky).³³

Účasť na zločineckej organizácii zakladá okrem iného právomoc európskych inštitúcií trestnej spolupráce, zriadených za účelom efektívneho boja s organizovaným zločinom. Sú nimi Europol a Eurojust. Rozhodnutie o zriadení Eurojustu zaradzuje účasť na zločineckej organizácii výslovne do pôsobnosti Eurojustu na základe čl. 4 ods. 1 písm. b) alinea 5, ktorý odkazuje na spoločnú akciu 98/733/SVV.³⁴

Skutková podstata účasti na skupine organizovaného zločinu ovplyvňuje i trestné konanie, keď je podľa čl. 2 ods. 2 Rámcového rozhodnutia o európskom zatýkacom rozkaze tento trestný čin vyňatý z podmienok obojstrannej trestnosti. Následne je v tejto oblasti významná i otázka uznávania cudzozemských rozhodnutí, a to z dôvodu vyššie uvedených cezhraničných účinkov tohto trestného činu.

3.2 Skutková podstata terorizmu

Fenomén terorizmu začal naberať obrátky hlavne od 90. rokov 20. storočia. K tomu následne prispeli i teroristické útoky proti Spojeným štátom zo dňa 11.9.2001.

Otázku európskej zmluvnej úpravy boja s terorizmom začala v rámci Európy riešiť ako prvá Rada Európy, keď dňa 27.1.1977 prijala Európsku zmluvu o potlačovaní terorizmu.³⁵ Nedostatkom tejto zmluvy však je, že neobsahuje obecnú definíciu terorizmu. Na druhej strane vymenúva niektoré konkrétne prejavy terorizmu ako napr. protiprávne zmocnenie sa lietadiel, branie rukojemníkov, používanie bômb. Táto zmluva je postavená na zásade aut dedere

³³ Rozhodnutie Rady z 29.04.2004 (2004/579/ES), Rozhodnutie Rady z 24.07.2006 (2006/619/ES)

³⁴ Rozhodnutie Rady o založení Eurojustu z 28.02.2002 (2002/187/SVV)

³⁵ European Convention on the Supression of Terrorism, European Treaty Series (ETS) No. 90; sdělení MZV č. 552/1992 Sb.

aut judicare a ruší výhody pre tzv. politické trestné činy, pokiaľ sú spojené s uvedenými prejavmi terorizmu.

V rámci európskej policajnej spolupráce rozhodla Európska rada v roku 1975 o vytvorení akéhosi fóra pre otázky bezpečnostnej spolupráce. Ministri vnútra a spravodlivosti sa zišli prvý krát v Luxemburgu a tento mechanizmus dostal názov TREVI.³⁶ V rámci TREVI si oní ministri vytvorili štyri expertné skupiny, a to TREVI 1 (boj s terorizmom), TREVI 2 (výmena informácií týkajúcich sa práva a bezpečnosti), TREVI 3 (boj proti organizovanému zločinu a obchodu s drogami) a TREVI 4 (odstránenie hraničných kontrol medzi členskými štátmi v súvislosti so zavedením tzv. Schengenského systému).³⁷

Maastrichtská zmluva integrovala do štruktúry Európskej únie spoluprácu v oblasti justície a vnútorných vecí (tretí pilier) a odvtedy je boj proti terorizmu zaradený do spoločnej agendy členských štátov (čl. K.1 bod 9). Podľa čl. K.3 ods. 2 Zmluvy o EU môže Rada Európskej únie v oblastiach uvedených v čl. K.1 bod 9 z podnetu ktoréhokoľvek členského štátu vypracovať zmluvy a odporučiť ich členským štátom k prijatiu.

Amsterdamská zmluva výrazne zasiahla do úpravy tretieho piliera. Ustanovenie čl. 29 Zmluvy o EU nahradilo pôvodný čl. K.1 Zmluvy o EU a stanovilo, že cieľom Európskej únie je vytvorenie priestoru slobody, bezpečnosti a práva, ktorého má byť dosiahnuté, okrem iného, zabránením zločinom ako je terorizmus. Z toho vyplýva, že boj s terorizmom zostal vecou tretieho piliera.

Mimoriadna schôdza Európskej rady konaná 21.9.2001 už zhodnotila, že boj s terorizmom sa má stať prioritou Európskej únie. Oznámila plánované zavedenie Európskeho zatýkacieho rozkazu a prijatie spoločnej definície terorizmu. Ďalšie politické kroky Európskej únie proti terorizmu boli reakciou na teroristické útoky konané v Madride dňa 11.3.2004 a v Londýne dňa 7.7.2005.

³⁶ Podľa francúzskych ekvivalentov výrazov – Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme, Violence Internationale

³⁷ Gueydan, C. Cooperation between Member States of the European Community in the Fight against Terrorism. In: Terrorism and International Law. London: Routledge, 1997, s. 105

Boli prijaté tzv. Stratégie EU proti terorizmu a Akčný plán EU na boj proti terorizmu.³⁸

Čo sa týka pojmu terorizmu, tak jeho pojatím sa zaoberal už v roku 1997 Európsky parlament, a to v rezolúcii o boji proti terorizmu v Európskej únii.³⁹ Po rozšírení verzie tejto definície ju Európsky parlament zaradil aj do odporúčenia z roku 2001.⁴⁰ Tieto definície vychádzajú z troch definičných znakov – použitie či hrozba násilia zo strany jednotlivcov či skupín proti zemi, jej inštitúciám, jej obyvateľstvu; špecifické motivačné momenty ako extrémistické ideologické presvedčenie, náboženský fanatizmus; zámer vyvolať pocit strachu medzi predstaviteľmi, jednotlivcami alebo skupinami v spoločnosti, či medzi celou verejnosťou – a sú právne nezáväzné.

Ďalšia definícia bola vytvorená Radou EU, ktorá ju zaradila do Spoločného postoja o boji s terorizmom z roku 2001.⁴¹ Zároveň Rada predložila návrh Rámcového rozhodnutia o boji proti terorizmu, ktorý bol následne prijatý dňa 13.6.2002.⁴² Toto rámcové rozhodnutie vyslovuje potrebu zblíženia definícií teroristických trestných činov v členských štátoch a definuje terorizmus pomocou troch zložiek: úmyselné jednanie, ktoré môže podľa svojej povahy závažne poškodiť zem alebo medzinárodnú organizáciu; cieľ závažným spôsobom zastrašiť obyvateľstvo, alebo protiprávne prinútiť vládu či medzinárodnú organizáciu, aby jednala určitým spôsobom, alebo aby sa určitého jednania zdržala, alebo závažným spôsobom destabilizovať či zničiť základné politické, ústavné, hospodárske, alebo sociálne štruktúry zeme alebo medzinárodnej organizácie; vymedzenie ôsmich konkrétnych foriem teroristického činu zameraných proti životu, slobode a telesnej integrite osôb či

³⁸ The European Union Counter-Terrorism Strategy, 30 November 2005 (14469/4/05 REV 4), EU Action Plan on combating terrorism, 13 February 2006 (5771/1/06 REV 1)

³⁹ Resolution on combating terrorism in the European Union (Úr. vest. C 55, 24.02.1997)

⁴⁰ European Parliament recommendation on the role of the European Union in combating terrorism (2001/2016(INI))

⁴¹ Common Position of 27 December 2001 on combating terrorism (Úr. vest. L 344, z 28.12.2001, s. 90)

⁴² Rámcové rozhodnutie Rady č. 2002/475/SVV

proti verejnej bezpečnosti.⁴³ Definícia terorizmu, ktorú obsahuje Spoločný postoj z roku 2001 a definícia, ktorú obsahuje Rámcové rozhodnutie o boji proti terorizmu, sú si veľmi podobné. Aj napriek použitým obecným pojmom je vypracovanie právne záväznej definície terorizmu významným krokom k harmonizácii trestného práva ohľadne trestného činu terorizmu.⁴⁴

V rámci otázky sankcií a trestov sa Rámcové rozhodnutie o boji proti terorizmu vyjadruje minimálne, a to v zmysle „účinných, primeraných a odstrašujúcich trestov“. Novým elementom sa stáva úprava konkurujúcej jurisdikcie, tzn. pokiaľ trestný čin spadá do príslušnosti súdov viacerých členských štátov a každý z nich môže zaistiť účinné trestné stíhanie, majú tieto spolupracovať pri rozhodovaní, v ktorom z nich bude páchatel' trestne stíhaný. Členské štáty majú za týmto účelom zohľadniť postupne princíp teritoriality, princíp aktívnej personality, princíp pasívnej personality a fakt, kde bol páchatel' zadržaný.

3.3 Skutková podstata prania peňazí

Skutková podstata prania peňazí a jej európska právna úprava vychádza z medzinárodnoprávnej úpravy, a to v prvom rade zo Zmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropnými látkami z roku 1988 (Viedenská zmluva).⁴⁵ Viedenská zmluva obsahuje definíciu prania peňazí, avšak vzťahuje sa len na výnosy pochádzajúce z drogového trestného činu.

Druhý výrazný prameň pochádza z dielne Rady Európy a je ním Zmluva o praní, vyhľadávaní, zadržovaní a konfiškácii výnosov zo zločinu z roku 1990 (Štrasburská zmluva).⁴⁶ Definícia prania peňazí v Štrasburskej zmluve je podobná definícii prania peňazí obsiahnutej vo Viedenskej zmluve, na rozdiel

⁴³ Napr. únos alebo branie rukojemníkov, zmocnenie sa lietadla, lodi alebo iných prostriedkov verejnej alebo nákladnej dopravy, vyhrážanie sa spáchaním niektorého z uvedených jednaní a i.

⁴⁴ Píkna, B. Mezinárodní terorismus a bezpečnost EU. Praha: Linde, 2006, s. 249

⁴⁵ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 462/1991 Sb.

⁴⁶ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí č. 33/1997 Sb.

od ktorej už výnos z trestného činu nemusí byť len výnosom z drogovej trestnej činnosti.

Ďalej v tejto oblasti existujú odporúčania Skupiny pre finančné úlohy (The Financial Action Task Force – FATF). FATF je medzivládny orgánom, ktorý vznikol na stretnutí G-7 v Paríži v roku 1989 za účelom presadzovania boja proti praniu peňazí a financovaniu terorizmu. Nemá základ v právne záväznej medzinárodnej zmluve, jedná sa skôr o akési ad hoc zoskupenie vlád.⁴⁷ Aj keď odporúčania FATF nie sú právne záväzné, nesú sa v svetle politickej dôležitosti.

Úprave skutkovej podstaty prania peňazí sa venuje aj Európska únia, a to jednak jej prvý pilier, jednak tretí pilier. Smernica Rady (č. 91/308/EHS) z 10.6.1991 o predchádzaní zneužitia finančného systému k praniu peňazí⁴⁸ prevzala definíciu prania peňazí z Viedenskej zmluvy, na ktorú sa preambula tejto smernice výslovne odvoláva. Oproti Viedenskej zmluve však rozširuje okruh trestných činov, z ktorých môže pochádzať výnos a oproti Štrasburskej zmluve jej už nezáleží na mieste spáchania trestného činu, z ktorého pochádza výnos. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (č. 2001/97/ES) zo 4.12.2001 pozmeňujúca Smernicu Rady (č. 91/308/EHS) o predchádzaní zneužitia finančného systému k praniu peňazí⁴⁹ znamenala novelizáciu premietajúcu vývoj, ku ktorému v tejto oblasti došlo, tzn. aktualizáciu a rozšírenie pôsobnosti existujúcej smernice. Ďalší vývoj v oblasti prania peňazí si vyžiadal prijatie úplne novej smernice, a to Smernice Európskeho parlamentu a Rady (č. 2005/60/ES) z 26.10.2005 o predchádzaní zneužitia finančného systému k praniu peňazí a financovaniu terorizmu.⁵⁰

Druhý protokol, vypracovaný na základe čl. K.3 Zmluvy o EU, k Zmluve o ochrane finančných záujmov ES z roku 1997⁵¹ vymedzuje pojem prania peňazí

⁴⁷ Šturma, P., Nováková, J., Bílková, V., Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 105

⁴⁸ Úr. vest. L 166 z 28.06.1991, s. 77 a n.

⁴⁹ Úr. vest. L 344 z 28.12. 2001, s. 76 a n.

⁵⁰ Úr. vest. L 309 z 25.11.2005, s. 15 a n.

⁵¹ Úr. vest. C 221 z 19.07.1997, s. 12 a n.

odkazom na definíciu obsiahnutú v Smernici Rady o predchádzaní zneužitia finančného systému k praniu peňazí s tým, že za trestný čin, z ktorého pochádza výnos, sa považuje podvod podľa Zmluvy, vypracovanej na základe čl. K.3 Zmluvy o EU, o ochrane finančných záujmov ES z roku 1995,⁵² a pasívna a aktívna korupcia podľa Protokolu, vypracovaného na základe čl. K.3 Zmluvy o EU, k Zmluve o ochrane finančných záujmov ES z roku 1996.⁵³

Akési čiastočné zlepšenie mal priniesť Spoločný postup (č. 98/699/SVV) z 3.12.1998, prijatý Radou na základe článku K.3 Zmluvy o EU, o praní peňazí, identifikácii, vysledovaní, zmrazení, zaistení a konfiškácii nástrojov a výnosov zo zločinu.⁵⁴ Ten nadviazal na Štrasburskú zmluvu a spomenul i Európsku justičnú sieť.⁵⁵ Niektoré ustanovenia tohto Spoločného postupu boli zrušené a nanovo upravené Rámcovým rozhodnutím Rady (č. 2001/500/SVV) z 26.6.2001 o praní peňazí, identifikácii, vysledovaní, zmrazení, zaistení a konfiškácii nástrojov a výnosov zo zločinu,⁵⁶ čo v konečnom dôsledku znamená posilnenie záväzku stanoveného oným Spoločným postupom.

3.4 Skutková podstata ilegálnej migrácie

K dosiahnutiu cieľa Európskej únie, ktorým je vytvorenie priestoru slobody, bezpečnosti a práva by rozhodne mala prispieť i úprava boja s nepovoleným prísťahovalectvom (prekračovaním hraníc). Túto úpravu reprezentuje Smernica Rady č. 2002/90/ES z 28.11.2002, ktorá definuje napomáhanie k nedovolenému vstupu, prechodu a pobytu a na ňu nadväzujúce Rámcové rozhodnutie Rady č. 2002/946/SVV z 28.11.2002 o posilnení trestného rámca s cieľom zabrániť napomáhaniu k nepovolenému vstupu, tranzitu a pobytu. Členské štáty majú prijať opatrenia, aby protiprávne jednania

⁵² Úr. vest. C 316 z 27.11.1995, s. 49 a n.

⁵³ Úr. vest. C 313 z 23.10.1996, s. 2 a n.

⁵⁴ Úr. vest. L 333 z 09.12.1998, s. 1 a n.

⁵⁵ Spoločný postup (98/428/SVV) z 29.06.1998, prijatý Radou na základe čl. K.3 Zmluvy o EU, o vytvorení Európskej justičnej siete, Úr. vest. L 191 z 07.07.1998, s. 4 a n.

⁵⁶ Úr. vest. L 182 z 05.07.2001, s. 1 a n.

vymenované v predmetných dokumentoch podliehali účinným, primeraným a odradzujúcim sankciám. Rámcové rozhodnutie sa vzťahuje aj na zodpovednosť právnických osôb.

3.5 Skutková podstata nedovoleného obchodu s drogami

Spojovaním bezhraničnej Európy dochádza k oslabeniu hraničných kontrol medzi členskými štátmi a tým k zväčšovaniu trhu konzumentov ilegálnych drog. Výroba, pestovanie drog a nelegálny obchod s nimi predstavuje v súčasnosti najrozšírenejšiu podobu organizovaného zločinu v Európskej únii vôbec. Drogovú situáciu v rámci EU sleduje Európske monitorovacie stredisko pre drogy a drogové závislosti (EMCDDA)⁵⁷ a popisujú ju i výročné správy Europolu.

Európska rada sa na svojom zasadnutí v roku 1991 zhodla na vytvorení Europolu, ktorého prvotným poslaním malo byť organizovanie výmeny informácií týkajúcich sa nelegálneho obchodu s drogami medzi členskými štátmi. Najprv však bola vytvorená protidrogová jednotka Europolu a jej činnosť bola stanovená Spoločným postupom č. 95/73/SVV prijatým Radou v roku 1995.⁵⁸ Spoločným postupom schváleným Radou v roku 1996 bol mandát protidrogovej jednotky Europolu rozšírený i na trestné činy týkajúce sa obchodu s ľuďmi. Protidrogovej jednotky Europolu sa týkala aj Spoločná akcia č. 96/699/SVV prijatá Radou v roku 1996 o výmene informácií pri určovaní chemickej charakteristiky drog k zdokonaleniu spolupráce medzi členskými štátmi v boji proti nedovolenému obchodu s drogami.⁵⁹

Ešte pred vznikom Európskej únie bola prijatá rezolúcia Európskeho parlamentu z 27.2.1989 o obchode s drogami.⁶⁰ Po vzniku EU sa základom pre europeizáciu skutkových podstát trestných činov súvisiacich s nelegálnym

⁵⁷ Nariadenie Rady (EHS) č. 302/93, Úr. vest. L 36 z 12.02.1993, s. 1. Nariadenie v znení nariadenia (ES) č. 3294/94 (Úr. vest. L 341 z 30.12.1994, s. 7)

⁵⁸ Úr. vest. L 62 z 20.03.1995, s. 1-3

⁵⁹ Úr. vest. L 322 z 12.12.1996, s. 5-6

⁶⁰ Úr. vest. C 047 z 27.02.1989, s. 53

obchodom s drogami stal čl. 29 Zmluvy o EU v znení Amsterdamskej zmluvy novelizujúcej Zmluvu o EU, zmluvy ustanovujúce Európske spoločenstvá a niektoré pripojené akty, časť VI – Ustanovenia o policajnej a justičnej spolupráci v trestných veciach.

Rada prijíma stratégie Európskej únie v boji proti nelegálnemu šíreniu drog a na ne nadväzujúce akčné plány. Posledná protidrogová stratégia bola prijatá Radou EU 22.11.2004 na roky 2005 až 2012 a je neoddeliteľnou súčasťou Haagskeho programu pre posilnenie slobody, bezpečnosti a práva v EU.⁶¹

Prvým náznakom zblíženia právnej úpravy členských štátov Európskej únie v oblasti drogovej trestnej činnosti bola Spoločná akcia Rady č. 96/750/SVV z 17.12.1996 o zblížovaní právnych predpisov a praxí členských štátov EU pre boj proti drogovej závislosti a predchádzanie nedovolenému obchodu s drogami a boj proti nemu.⁶² Na túto Spoločnú akciu nadviazala rezolúcia Rady č. 97/C 10/02 z 20.12. 1996 o odsudzovaní za závažné prípady nelegálneho obchodu s drogami.⁶³

Ďalšiu aktivitu v tejto oblasti ukázala Rada dňa 25.4.2002, keď prijala odporúčanie o zlepšení vyšetrovacích metód v boji proti organizovanému zločinu spojenému s organizovaným nelegálnym obchodom s drogami.⁶⁴ Následne sa detailnejšie venovala formulovaniu skutkových podstát drogových trestných činov v trestných zákonoch členských štátov v Rámcovom rozhodnutí Rady č. 2004/757/SVV z 25.10.2004, ktorým sa stanovujú minimálne ustanovenia týkajúce sa znakov skutkových podstát trestných činov a sankcií v oblasti nedovoleného obchodu s drogami.⁶⁵ Toto rámcové rozhodnutie však členským štátom neuložilo, aby učinili trestným jednania v ňom stanovené, pokiaľ sa ho páchatel dopustí výhradne pre svoju vlastnú potrebu. Naopak rámcové rozhodnutie ukladá členským štátom prijať opatrenia nutné k zaisteniu

⁶¹ Úr. vest. C 53 z 03.03.2005, s. 1-14

⁶² Úr. vest. L 342 z 31.12.1996, s. 6-8

⁶³ Úr. vest. C 10 z 11.01.1997, s. 3-4

⁶⁴ Úr. vest. C 114 z 15.05.2002, s. 1-2

⁶⁵ Úr. vest. L 335 z 11.11.2004, s. 8-11

toho, aby za trestné činy v ňom stanovené bolo možné uložiť účinné, primerané a odradzujúce tresty a rovnako zaistiť trestnú zodpovednosť právnických osôb.

3.6 Skutkové podstaty trestných činov súvisiacich s ochranou finančných záujmov ES

Podľa čl. 290 Zmluvy o založení ES sú Spoločenstvá spoločne s členskými štátmi zodpovední za prijatie opatrení za účelom ochrany ich finančných záujmov, ktoré musia poskytovať účinnú a rovnocennú ochranu týmto záujmom vo všetkých členských štátoch. Pod výrazom „finančné záujmy ES“ rozumieme výdaje a príjmy pochádzajúce z rozpočtu Európskych spoločenstiev a ďalšie výdaje a príjmy, ktoré sú spravované priamo alebo sprostredkované Spoločenstvami a ich orgánmi či inštitúciami. Pojem samotný bol prvý krát formulovaný rozhodnutím ESD vo veci Komisia ES v. Grécka republika (tzv. „Juhoslovanská kukurica“).⁶⁶

Členské štáty sú povinné prijať účinné, odradzujúce a primerané opatrenia na ochranu finančných záujmov ES, a to rovnocenné tým, ktoré používajú pre ochranu svojich vlastných finančných záujmov. To vyplýva z čl. 280 Zmluvy o založení ES, ktorý bol do tejto včlenený Zmluvou o EU (pôvodne čl. 209a). Na tento článok nadväzujú ďalšie predpisy z oblasti sekundárneho práva, a to napr. Nariadenie Rady o ochrane finančných záujmov ES (1995), Rozhodnutie Komisie o zriadení Európskeho úradu pre potieranie podvodných jednaní – OLAF (1999).

Prelomom v harmonizácii národných úprav týkajúcej sa ochrany finančných záujmov sa stala Zmluva o ochrane finančných záujmov ES z 26.7.1995.⁶⁷ Tá prikázala členským štátom implementovať čin podvodu proti finančným záujmom Európskych spoločenstiev do ich národného práva. Prvý

⁶⁶ Rozhodnutie ESD vo veci 68/88 Komisia ES v. Grécko (tzv. „Juhoslovanská kukurica“) z 21.09.1989, SbSD 1989, s. 2965

⁶⁷ Úr. vest. C 316 z 27.11.1995

protokol k Zmluve o ochrane finančných záujmov ES z roku 1996⁶⁸ zaviedol rovnakú trestnú zodpovednosť úradníkov Európskych spoločenstiev za činy pasívnej alebo aktívnej korupcie, akej podliehajú úradníci členských štátov. Druhý protokol k Zmluve o ochrane finančných záujmov ES z roku 1997⁶⁹ prikázal členským štátom zaviesť ďalšie formy trestnoprávnej ochrany, a to proti praniu špinavých peňazí a ďalej trestnú alebo jej adekvátnu zodpovednosť právnických osôb za trestné činy. Protokoly boli následne dopĺňané ďalšími právnymi predpismi, a to napr. Zmluvou o boji proti korupcii úradníkov ES alebo úradníkov členských štátov EU (1997), Rozhodnutím Rady EU o zavedení predpisov upravujúcich správne sankcie za poškodenie finančných záujmov ES (1995).

Zmluva o ochrane finančných záujmov ES vstúpila v platnosť dňa 17.10.2002. Definícia podvodu v čl. 1 zahŕňa niekoľko jednaní, ktoré sú rozdelené do dvoch skupín podľa toho, či sa týkajú výdajovej alebo príjmovej stránky rozpočtu Európskych spoločenstiev (príp. ďalších rozpočtov spravovaných ES).

3.6.1 Corpus Juris

Na požiadanie Európskej komisie a Európskeho parlamentu bola v prvej polovici 90. rokov 20. storočia zostavená pracovná skupina pod vedením profesorky parížskej Sorbonny Mireille Delmas-Marty, ktorá mala za úlohu spracovať projekt týkajúci sa ochrany rozpočtových prostriedkov Európskych spoločenstiev proti rôznym formám ich zneužitia, a to z hľadiska trestného práva hmotného a procesného. Výsledkom snáh skupiny sa stal modelový trestný kodex s názvom Corpus Juris.⁷⁰ Európska trestnoprávna justičná oblasť predpokladala spoločnú trestnoprávnu jurisdikciu členských štátov EU vo

⁶⁸ Úr. vest. C 313 z 23.10.1996

⁶⁹ Úr. vest. C 221 z 19.07.1997

⁷⁰ Delmas-Marty, M. a kol. Corpus Juris. Překlad původního textu pro české vydání Fenyk, J., Jílek, D. Brno: Vydavatelství Sypták, 1998

vzťahu k ôsmim trestným činom poškodzujúcim finančné záujmy ES, ktoré Corpus Juris pripravoval na implementáciu do národných právnych úprav. Návrh sa opiera o zásady zákonnosti trestného činu a trestu, zodpovednosti za zavinenie, zásadu primeranosti trestu (hmotné právo) a ďalej o zásady európskej teritoriality, súdneho prieskumu, kontradiktórneho procesu a subsidiarity národného práva (procesné právo).

V jednotlivých členských štátoch nasledoval kvázi neformálny pripomienkový proces, v dôsledku ktorého bol Corpus Juris prepracovaný a výsledkom bol Corpus Juris 2000.⁷¹ Corpus Juris 2000 okrem iných zmien spresnil definície trestných činov, a to predovšetkým komunitárneho podvodu.

3.6.2 Euro

Ochrana finančných záujmov ES sa dotýka aj problematiky zavedenia jednotnej meny euro. Spoločenstvá totiž prevzali menovú suverenitu od tých členských štátov, ktoré euro zaviedli. Menová suverenita predstavuje výkon práv nad menou a nad menovou politikou v rámci určitého územia a považuje sa za jeden z prejavov štátnej suverenity. Akýmsi prejavom menovej suverenity je aj trestnoprávna ochrana meny. To je moment, kedy vystupuje do popredia otázka, či sú Európske spoločenstvá schopné zaistiť výkon menovej suverenity. Odpoveďou naďalej ostáva, že Európske spoločenstvá sú schopné zaisťovať túto funkciu jedine v medziach právomocí, ktoré na ne boli členskými štátmi prenesené. Preto zaisťovať ochranu meny prostriedkami trestného práva do právomoci ES nepatrí.

Dňa 20.4.1929 bola prijatá medzinárodná zmluva o potlačovaní peňazokazectva, ktorá predstavuje ochranu meny prostriedkami trestného práva a navyše vzájomné uznanie menovej suverenity zmluvných štátov. Na rozdiel od tohto pojatia nie je v Európskej únii ochrana meny prostriedkami trestného

⁷¹ Delmas-Marty, M. Vervaele, J. A. E. Corpus Juris, Corpus Juris 2000. Trestněprávní ustanovení za účelem ochrany financí EU. Intersentia Groningen, Antverp, Cambridge, 2001

práva prejavom rešpektovania menových suverenít členských štátov, ale menovej suverenity Spoločenstva.

Európske spoločenstvá sú nositeľom menového štatútu, tzn. právneho poriadku, ktorý upravuje menovú jednotku, nad ktorou vykonáva nositeľ menového štatútu menovú suverenitu. Súčasťou menového štatútu sú samozrejme i normy k ochrane eura proti falšovaniu.⁷² Tými sú napr. Nariadenie Rady č. ES 1338/2001, ktorým sa stanovujú opatrenia nutné k ochrane eura proti falšovaniu, Rámcové rozhodnutie Rady č. 2000/383/SVV z 29.05.2000 o posilnení ochrany trestnými a inými sankciami proti falšovaniu v súvislosti so zavedením eura doplnené Rámcovým rozhodnutím Rady č. 2001/887/SVV z 06.12.2001 o posilnení ochrany trestnými a inými sankciami proti falšovaniu v súvislosti so zavedením eura, ďalej Rámcové rozhodnutie Rady z 28.05.2001 o potieraní podvodov a falšovania prostriedkov bezhotovostného platenia. Falšovanie eura musí byť podľa rámcového rozhodnutia č. 2000/383/SVV postihované účinnými, primeranými a odstrašujúcimi trestami.

3.6.3 Korupcia

Už dlhšiu dobu sa korupcia nepovažuje len za vnútornú záležitosť toho ktorého štátu. Zmluva o ochrane finančných záujmov ES z roku 1995 obsahuje definície trestných činov súvisiacich s korupciou a rovnako i sankcie za tieto činy. Korupciu ako takú však nedefinuje a ani neprikazuje jej kriminalizáciu.

Trestné právo jednotlivých členských štátov síce stanoví trestnosť korupcie verejných činiteľov, ale ešte donedávna sa táto trestnosť vzťahovala len na národných úradníkov a nezahŕňala korupčné jednanie cudzozemských úradníkov. Zmenu priniesol prvý protokol k Zmluve o ochrane finančných záujmov ES z roku 1996, ktorý sa však vzťahoval len na korupčné jednanie súvisiace s podvodom voči finančným záujmom ES. Až 26.5.1997 došlo k prijatiu

⁷² Tomášek, M. Trestněprávní ochrana peněz a princip evropské teritoriality, Trestní právo, 2004, č. 5

Zmluvy o boji proti korupcii úradníkov ES alebo členských štátov EU,⁷³ podľa ktorej sa stalo korupčné jednanie týchto osôb trestné bez ohľadu na to, či súvisí s podvodom voči finančným záujmom ES alebo nie. Každý členský štát je povinný prijať nutné opatrenia k postihu aktívnej i pasívnej korupcie účinnými, primeranými a odstrašujúcimi sankciami.

Úradníkom sa podľa Zmluvy o boji proti korupcii úradníkov ES alebo členských štátov EU rozumie akýkoľvek úradník Európskych spoločenstiev alebo národný úradník. Za pasívnu korupciu sa považuje úmyselné jednanie úradníka, ktorý priamo alebo prostredníctvom tretej osoby žiada alebo prijme výhodu akéhokoľvek druhu pre seba alebo pre tretiu osobu, alebo prijme sľub takejto výhody za to, že bude konať alebo sa zdrží konania alebo vykoná svoju funkciu spôsobom porušujúcim jeho povinnosti. Aktívnu korupciou sa rozumie úmyselné jednanie kohokoľvek, kto sľúbi alebo poskytne priamo či prostredníctvom tretej osoby výhodu akéhokoľvek druhu úradníkovi alebo tretej osobe, aby konal alebo sa zdržal konania alebo vykonal svoju funkciu spôsobom porušujúcim jeho povinnosti.

Rada EU prijala dňa 2.12.1998 Spoločnú akciu č. 98/742/SVV o korupcii v súkromnom sektore,⁷⁴ ktorá bola nahradená Rámcovým rozhodnutím Rady č. 2003/568/SVV o boji proti korupcii v súkromnom sektore z 22.7.2003.⁷⁵ Účelom tohto rámcového rozhodnutia je zaviesť trestnosť aktívnej i pasívnej korupcie do trestných poriadkov členských štátov s tým, že za tieto trestné činy budú zodpovedné i právnické osoby. Členské štáty sú ďalej povinné stanoviť účinné, primerané a odstrašujúce sankcie za tieto trestné činy.

⁷³ Úr. vest. C 195 z 25.06.1997, s.2

⁷⁴ Úr. vest. L 358 z 31.12.1998, s. 2

⁷⁵ Úr. vest. L 192 z 31.12.2003, s. 54

4. EUROPEIZÁCIA TRESTNÉHO PRÁVA PROCESNÉHO

Základ trestnoprocesnej spolupráce leží na trestných zmluvách Rady Európy. Sú nimi predovšetkým Európska zmluva o vydávaní z roku 1957, Európska zmluva o vzájomnej pomoci vo veciach trestných z roku 1959, Európska zmluva o predávaní trestného konania z roku 1972 a Zmluva o predávaní odsúdených osôb z roku 1983.

Čo sa týka prínosu Amsterdamskej zmluvy z roku 1999, ktorá dopĺňa Maastrichtskú zmluvu, tak práve ona modifikuje spoluprácu v oblasti justície a vnútorných vecí tzv. amsterdamským cieľom, t.j. priestorom slobody, bezpečnosti a práva. Tým sa rozšírili a konkretizovali pôvodné úlohy justičnej a policajnej spolupráce v trestných veciach.

Zmluva o EU v znení Nicejskej zmluvy sa venuje spoločnému postupu v oblasti justičnej spolupráce v trestných veciach a podľa čl. 31 zahŕňa uľahčovanie a urýchľovanie spolupráce ministerstiev, súdnych a podobných orgánov členských štátov v trestnom konaní a pri výkone rozhodnutia, a to i prostredníctvom Európskej jednotky pre justičnú spoluprácu (Eurojust). Rada EU má podporovať spoluprácu prostredníctvom Eurojustu tým, že uľahčuje úzku spoluprácu Eurojustu s Európskou justičnou sieťou preto, aby sa zjednodušil výkon dožiadaní a žiadostí o vydanie. Európsky justičný priestor je však chápaný tak, že zahŕňa právne nástroje medzinárodnej spolupráce v trestných veciach vytvorené v rámci Európskej únie, pričom sú k týmto priradované aj iné právne nástroje, ktoré vznikli pred vznikom EU. Do tohto pojmu ale nepatrí policajná spolupráca.

Táto problematika je zakotvená predovšetkým v dokumentoch politického významu, akými sú závery Európskej rady z Tampere z roku 1999 a tzv.

Viedenský akčný plán z roku 1998.⁷⁶ Tieto boli následne nahradené tzv. Haagskym programom z roku 2004 na nasledujúce obdobie piatich rokov.⁷⁷

Závery z Tampere významne posúvajú pojmú justičnej spolupráce v trestných veciach a súčasne znamenajú jej obrat smerom k epoche vzájomného uznávania úkonov trestného konania.⁷⁸ V tejto súvislosti je rozhodne správne tvrdenie, že princíp vzájomného uznávania nie je akousi kvalitatívnou náhradou europeizácie trestného práva členských štátov EU, ale že pôsobí ako modifikátor jej intenzity.⁷⁹ Cieľom Haagskeho programu je zlepšiť schopnosť Európskej únie a jej členských štátov zaručiť základné práva, minimálne procesné záruky a prístup k právu, regulovať migračné toky a kontrolovať vonkajšie hranice EU, bojovať proti organizovanej medzinárodnej trestnej činnosti a potlačovať hrozbu terorizmu, využívať potenciál Europolu a Eurojustu, prehĺbiť vzájomné uznávanie súdnych rozhodnutí.⁸⁰

Rozhodnutím Rady bol prijatý zvláštny program „Trestné súdnictvo“,⁸¹ ktorý berie Haagsky program na vedomie, rovnako ako rámcový vzdelávací program AGIS⁸² s tým, že tento od 1.1.2007 nahradzuje. Za obecný cieľ si kladie podporovať justičnú spoluprácu, čím prispeje k vytvoreniu európskeho priestoru práva v trestných veciach, ktorý je založený na vzájomnom uznávaní a dôvere. Za konkrétny cieľ si potom kladie podporovať vzájomné uznávanie súdnych rozhodnutí a rozsudkov, zblížovanie trestného práva hmotného a zavádzanie minimálnych noriem v trestnom práve procesnom, ďalej zlepšovať

⁷⁶ Akčný plán Rady a Komisie o najlepších spôsoboch vykonávania ustanovení Amsterdamskej zmluvy o vytvorení priestoru slobody, bezpečnosti a práva

⁷⁷ Dokument Rady EU z 08.12.2004 (14292/04). Závery predsedníctva – Brusel 04. a 05. 11.2004. Príloha I Haagsky program: posilnenie slobody, bezpečnosti a práva v EU (Úr. vest. EU C 53 z 03.03.2005, s. 1-14)

⁷⁸ Polák, P. Rámcové rozhodnutie a zásada vzájomného uznávania rozhodnutí v trestných veciach. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 28-35

⁷⁹ Kmec, J. Evropské trestní právo. Mechanizmy evropeizace trestního práva a vytváření skutečného evropského práva. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 133

⁸⁰ Pikna, B. Mezinárodní terorismus a bezpečnost EU (právní náhled). Praha: Linde, 2007, s. 110-136

⁸¹ Rozhodnutie Rady, ktorým sa na obdobie 2007-2013 zavádza zvláštny program „Trestné súdnictvo“. Predkladací materiál Rady EU, 16945/3/06, 08.02.2007

⁸² Rozhodnutie Rady č. 2002/630/SVV z 22.07.2002, ktorým sa stanoví rámcový program pre policajnú a justičnú spoluprácu v trestných veciach (AGIS). Úr. vest. ES, č. L 2003 z 01.08.2002

výmenu informácií z národných trestných registrov a pôsobiť na posilnenie spolupráce s Eurojustom.

Podstatnú novinku priniesla Zmluva o Ústave pre Európu, keď položila právny základ pre vytvorenie Úradu Európskeho verejného žalobcu. Ten má mať podľa Zmluvy právomoc k vyšetrovaniu, stíhaniu a predvedeniu páchatel'ov trestných činov poškodzujúcich alebo ohrozujúcich finančné záujmy EU pred súd. Jeho právomoc môže byť rozšírená jednomyselným rozhodnutím Európskej rady po odsúhlasení Európskym parlamentom.⁸³

4.1 Európsky zatýkací rozkaz

Európsky zatýkací rozkaz znamená nahradenie predchádzajúceho extradičného procesu jeho zjednodušenou variantou. Aj napriek sťaženej ratifikácii dvoch extradičných zmlúv z dielne Európskej únie, t.j. Zmluvy o zjednodušenom vydávacom konaní medzi štátmi EU z roku 1995 a Zmluvy o vydávaní medzi členskými štátmi EU z roku 1996, sa európsky zatýkací rozkaz nakoniec podarilo presadiť.⁸⁴ Stalo sa tak Rámcovým rozhodnutím Rady č. 2002/584/SVV z 13.6.2002 o európskom zatýkacom rozkaze a postupoch predávania medzi členskými štátmi. V čl. 1 ods. 1 je EZR definovaný ako „rozhodnutie vydané justičným orgánom členského štátu s cieľom zatknutia a predania požadovanej osoby iným členským štátom za účelom trestného stíhania alebo výkonu nepodmieneného trestu odňatia slobody“. Akúsi poistku predstavuje princíp justičnej kontroly, tzn. justičný orgán členského štátu, v ktorom bola hľadaná osoba zatknutá, je vždy povinný prijať rozhodnutie o jej predaní.⁸⁵

Rozdiel medzi extradičným procesom a európskym zatýkacím rozkazom spočíva hlavne v nasledujúcom. Pri európskom zatýkacom rozkaze sa aplikuje princíp vzájomného uznávania, ktorý sa prejavuje v obecnej povinnosti

⁸³ Vid'. čl. III-274 Zmluvy o Ústave pre Európu

⁸⁴ Polák, P. Evropský zatykací rozkaz. Právní forum, 2004, č. 2, s. 76

⁸⁵ Kloučková, S. Evropský zatykací rozkaz. Státní zastupitelství, 2004, č. 1, s. 3

členských štátov EZR vyhovieť, pokiaľ sa nejedná o niektorý z obligatórnych alebo fakultatívnych dôvodov pre odmietnutie, justičné orgány členských štátov spolupracujú priamo, pri predaní platia kratšie lehoty, je výrazne oslabený princíp obojstrannej trestnosti a v neposlednej rade je možné predať i vlastných občanov. Tieto charakteristické prvky EZR sú predurčené predovšetkým princípom vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi.

Európsky zatýkací rozkaz vychádza z fikcie jednotného štátneho územia, pretože justičný orgán jedného členského štátu rozhoduje o výkone rozhodnutia justičného orgánu iného členského štátu, ktoré je na jeho území bez ďalšieho účinné a na základe tohto rozhodnutia dochádza k predaniu osoby z územia jedného členského štátu na územie iného členského štátu, a to za účelom trestného konania alebo výkonu trestu. To, ktorý z justičných orgánov vykonávajúceho štátu je príslušný, zisťuje justičný orgán štátu, ktorý EZR vydal, a to prostredníctvom Európskej justičnej siete.

Európsky zatýkací rozkaz rešpektuje princíp ochrany ľudských práv, a preto je vylúčené predanie do štátu, v ktorom hrozí vážne nebezpečenstvo, že predaná osoba bude vystavená trestu smrti, mučeniu alebo inému ponižujúcemu zaobchádzaniu či trestu. Žiadne ustanovenie rámcového rozhodnutia nie je možné interpretovať tak, že je zakázané odmietnutie predania osoby v prípade, že sú na základe objektívnych skutočností dané dôvody veriť, že EZR bol vydaný za účelom trestného stíhania a potrestania osoby z dôvodu jej pohlavia, rasy, náboženstva, etnického pôvodu, národnosti, jazyka, politických názorov, sexuálnej orientácie, alebo že postavenie tejto osoby môže byť z týchto dôvodov zhoršené.

Trestné činy, na ktoré sa vzťahuje európsky zatýkací rozkaz (tzv. extradičné trestné činy), vypočítava rámcové rozhodnutie eliminačnou metódou, tzn. stanoví trestné činy, u ktorých je predanie vylúčené. U ostatných jednaní musia pritom hranice trestných sadzieb odňatia slobody či výmery trestov dosahovať minimálne 12 mesiacov, resp. 4 mesiace. Čo sa týka výnimky zo

zásady obojstrannej trestnosti skutku, rámcové rozhodnutie vymenováva tridsaťdva druhov trestnej činnosti, u ktorých táto výnimka platí pod podmienkou, že právo členského štátu, ktorého justičný orgán EZR vydal, za nich stanoví trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej tri roky.

V konaní o predaní sa uplatňuje zásada špeciality, t.j. predaná osoba nemôže byť trestne stíhaná, odsúdená alebo inak zbavená osobnej slobody pre iný trestný čin spáchaný pred jej predaním než pre ten, pre ktorý bola predaná. Z tejto zásady však existujú výnimky, napr. trestné konanie nepovedie k uplatneniu opatrenia obmedzujúceho osobnú slobodu, alebo osoba s predaním súhlasí a poprípade sa zároveň vzdala uplatnenia zásady špeciality.

4.2 Procesné postavenie obete a poškodeného

V rámci Rady Európy bola prijatá Európska zmluva o odškodňovaní obetí trestných činov v roku 1983. Česká republika podpísala túto zmluvu dňa 15.10.1999, ratifikovala ju dňa 8.9.2000 a do platnosti v Českej republike táto vstúpila dňa 1.1.2001.⁸⁶ Európska zmluva o odškodňovaní obetí trestných činov nemá bezprostredné účinky. Je založená na teórii solidarity a spravodlivosti. Vedúcim princípom je princíp subsidiarity, tzn. povinnosť štátu prispieť k odškodneniu, pokiaľ nie je možné zaistiť odškodnenie z iných zdrojov. Toto odškodnenie sa poskytuje len obetiam ťažkého ublíženia na tele a na zdraví, ktoré bolo následkom úmyselného násilného trestného činu. Povinným sa pritom stáva štát, na ktorého území bol trestný čin spáchaný (princíp teritoriality).

V európskom práve doposiaľ existujú dva dokumenty, ktoré sa týkajú obetí trestných činov. Jedná sa o Rámcové rozhodnutie Rady č. 2001/220/SVV z 15.3.2001 o postavení obetí v trestnom konaní⁸⁷ a o Smernicu Rady EU č.

⁸⁶ č. 141/2000 Sb. m. z.

⁸⁷ Úr. vest. L 82 z 22.03.2001, s. 1

2004/80/ES z 29.4.2004 o odškodňovaní obetí trestných činov, ktorá nadväzuje na zasadanie Európskej rady v Tampere v roku 1999.⁸⁸

Rámcové rozhodnutie o postavení obetí v trestnom konaní si kladie za cieľ zaistiť obetiam rovnako vysokú úroveň ochrany bez ohľadu na členský štát, v ktorom sa nachádzajú. Zároveň definuje pojem obeť, t.j. fyzická osoba, ktorá utrpela škodu vrátane fyzického či psychického poškodenia, citovú ujmu či hmotnú stratu priamo spôsobenú konaním či opomenutím, ktoré porušuje trestnoprávne predpisy členského štátu.

Smernica o odškodňovaní obetí trestných činov stanoví systém spolupráce pre uľahčenie prístupu k odškodneniu pre obeť trestných činov v cezhraničných situáciách. Preto by mal vo všetkých členských štátoch existovať mechanizmus pre odškodnenie. Z toho vyplýva povinnosť štátov zaistiť, aby obeť mohla podať žiadosť o odškodnenie v členskom štáte bydliska, aj keď bol trestný čin spáchaný v inom členskom štáte. To vo svojich dôsledkoch znamená určiť subjekt príslušný k prijatiu žiadosti (tzv. asistenčný orgán) a subjekt príslušný k rozhodovaniu o žiadosti (tzv. rozhodujúci orgán).⁸⁹

Súlad českej právnej úpravy so záväzkami vyplývajúcimi z Európskej zmluvy o odškodňovaní obetí trestných činov a Smernice o odškodňovaní obetí trestných činov by mal byť pokrytý zákonom č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peňažitej pomoci obetiam trestnej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších zmien a doplnení. Podľa tohto zákona sa obeťou rozumie fyzická osoba, ktorej v dôsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví. Za obeť sa považuje i osoba pozostalá po obeti, ktorá v dôsledku trestného činu zomrela, pokiaľ bola rodičom, manželom alebo dieťaťom zomrelého a súčasne v dobe jeho smrti s ním žila v domácnosti, alebo osoba, ktorej zomrelý poskytoval alebo bol povinný poskytovať výživu.

⁸⁸ Úr. vest. L 261 z 06.08.2004, s. 15

⁸⁹ V ČR je asistenčným a rozhodujúcim orgánom Ministerstvo spravodlivosti ČR, odbor odškodňovania

4.3 Eurojust

Eurojust je založený na koncepcii pokúšajúcej sa stlmiť suverénny výkon trestných právomocí s efektívnym bojom proti trestnej činnosti v rámci priestoru slobody, bezpečnosti a práva. Vykazuje národné, t.j. skladá sa z národných členov (po jednom z každého členského štátu) i únijné rysy, t.j. všetci národní členovia spolu tvoria Kolégium (kolektívny orgán). V tom je viditeľné i rozdelenie právomocí, tzn. pokiaľ Eurojust jedná výlučne prostredníctvom národných členov, je oprávnený pomáhať pri vyšetrovaní a stíhaní týkajúceho sa príslušných orgánov len jedného členského štátu a v prípade, že Eurojust jedná ako Kolégium, je oprávnený pomáhať Europolu.

Národný člen z Českej republiky je vysielaný k Eurojustu ministrom spravodlivosti po prejednaní s najvyšším štátnym zástupcom na funkčné obdobie troch rokov, ktoré je obnoviteľné a je menovaný zo štátnych zástupcov pôsobiacich na medzinárodnom odbore Najvyššieho štátneho zastupiteľstva.

Pôsobnosť Eurojustu (inštitúcia justičnej spolupráce) sa vzťahuje na rovnaké trestné činy aké sú v pôsobnosti Europolu (inštitúcia policajnej spolupráce) a navrch i na trestné činy výslovne stanovené v Rozhodnutí o Eurojuste. Eurojust je tiež povolaný k pomoci aj v iných prípadoch trestnej činnosti, pokiaľ o to požiada členský štát. Pôsobnosť Europolu je daná len v prípade zasiahnutia minimálne dvoch členských štátov, pričom pôsobnosť Eurojustu sa vzťahuje i na prípady, keď sa trestná činnosť týka len jedného členského štátu a tretieho štátu, alebo je zasiahnutý jeden členský štát a Spoločenstvá (v týchto prípadoch je nutná žiadosť zasiahnutého členského štátu). Vzťah oboch inštitúcií je v súčasnosti upravený Dohodou medzi Eurojustom a Europolom z roku 2004, pričom ohniskom dohody je tok informácií medzi oboma inštitúciami.

Európska justičná sieť predstavuje inštitúciu horizontálneho typu s kooperačnou povahou, ktorej základným poslaním je uľahčovanie bilaterálnej spolupráce, a to hlavne v oblasti závažnej trestnej činnosti. Vznikla v roku 1996

ako prvá inštitúcia justičnej spolupráce v trestných veciach pôsobiaca v rámci celej EU. Naopak Eurojust predstavuje inštitúciu vertikálneho typu s koordinačnou povahou, ktorého hlavným poslaním je usmerňovanie vyšetrovania závažných trestných činov multilaterálnej povahy. Avšak spolupráca týchto dvoch inštitúcií je už od vstupu Nicejskej zmluvy do platnosti predvídaná na úrovni primárneho únijskeho práva a je upravená priamo v Rozhodnutí o Eurojuste. To umožňuje prepojenie funkcie národného spravodajcu pre Eurojust a kontaktného miesta Európskej justičnej siete. V tomto svetle sa objavili taktiež úvahy o prípadnom budúcom zlúčení oboch inštitúcií.

4.4 Európsky verejný žalobca

Zmluva o založení ES obsahuje od doplnenia Zmluvou o EU nový čl. 209a (v dnešnej dobe čl. 280, a to ako následok zmeny Amsterdamskou zmluvou), ktorý zaväzuje členské štáty k prijatiu účinných, odradzujúcich a primeraných opatrení na ochranu finančných záujmov ES, a to rovnocenné tým, ktorými členské štáty chránia svoje vlastné finančné záujmy. Následne bola v roku 1995 prijatá Európska zmluva o ochrane finančných záujmov ES, ktorej hlavným poslaním je chrániť finančné záujmy ES, t.j. bojovať proti podvodom. V tomto prípade sa jedná o jeden z výnimočných priamych prejavov europeizácie trestného práva, tzn. povinnosť členských štátov zakotviť do svojich národných trestných poriadkov skutkovú podstatu podvodu proti finančným záujmom ES. Ako už bolo vyššie spomenuté, k tejto zmluve boli ešte prijaté dva protokoly, jeden z roku 1996 a druhý z roku 1997. Amsterdamská zmluva, okrem zmeny čl. 209a na čl. 280, zavádza nanovo zodpovednosť rozdelenú medzi Európske spoločenstvá a členské štáty.

Trestnoprávny projekt s názvom Corpus Juris počítal so zavedením princípu európskej trestnej teritoriality, ktorý mal byť predpokladom pre fungovanie európskej justičnej oblasti v trestných veciach. Ako prvý prišiel s

nápadom založenia úradu európskeho verejného žalobcu, ktorý by mal pôsobnosť v celej Európskej únii ako verejný žalobca trestných činov proti finančným záujmom ES. Mal by byť zodpovedným za vyšetrowanie, trestné stíhanie, podanie obžaloby, zastupovanie obžaloby v hlavnom pojednávaní a výkon rozsudkov, ktoré sa týkajú taxatívne vymedzených trestných činov proti finančným záujmom ES. To všetko nezávisle na orgánoch Európskych spoločenstiev a národných orgánoch. Národné orgány by mali povinnosť informovať Úrad o všetkých činoch, ktoré sú schopné naplniť skutkovú podstatu jedného z trestných činov proti finančným záujmom ES, rovnaká povinnosť je stanovená i Úradu pre potieranie podvodov (OLAF). Napriek prepracovanej koncepcii však Corpus Juris ani Corpus Juris 2000 neboli realizované.

Čo sa Úradu európskeho verejného žalobcu týka, ozajstný krok vpred učinila tzv. Zelená kniha o trestnoprávnej ochrane finančných záujmov ES a zriadení Úradu európskeho verejného žalobcu.⁹⁰ Jej vydaním Komisia zamýšľala akési preskúmanie terénu k nožnej implementácii tohto inštrumentu v členských štátoch. Európsky verejný žalobca mal byť podľa onoho konceptu zodpovedný za vypátranie, trestné stíhanie i postavenie páchatel'ov trestných činov proti finančným záujmom ES pred súd a v neposlednej rade za vystupovanie pred národnými súdmi. Následne mal byť právny základ Úradu európskeho verejného žalobcu zakotvený priamo v Zmluve o založení ES, a to ako nový čl. 280a. To fakticky v praxi zatiaľ nenašlo pochopenie.

S určitou kuriozitou prišla Zmluva o Ústave pre Európu, ktorá odmietla vytvorenie ďalšej novej inštitúcie, predstavila však variantu pretvorenia Eurojustu na Úrad európskeho verejného žalobcu. Podľa tohto návrhu mal mať Úrad na starosti vyšetrowanie a stíhanie páchatel'ov trestných činov proti finančným záujmom ES a okrem toho by potom zastupoval verejnú žalobu pred príslušnými súdmi členských štátov. Na túto myšlienku nadviazala Lisabonská zmluva, ktorá počítala s možnosťou pretvorenia Eurojustu na Úrad európskeho

⁹⁰ COM (2001) 715 final z 11.12.2001

verejného žalobcu jednomyselným rozhodnutím Rady. Tým, že Lisabonská zmluva počíta so zrušením trojpilierovej štruktúry a v následku toho s posilnením nástrojov vzájomnej trestnej spolupráce, javí sa toto ako perspektívne riešenie.

Záver

Spoločnou úpravou základných princípov trestného práva v európskom rozmere by sa odstránila neprehľadnosť a neúčinnosť doterajších individuálnych (národných) a medzinárodnoprávných inštitútov trestného práva. Túto snahu je možné najlepšie pozorovať v postupoch Európskych spoločenstiev, resp. Európskej únie. Malo by sa tak stať prostredníctvom harmonizácie práva a posilnením spolupráce medzi jednotlivými členskými štátmi EU.

Trestnoprávna integrácia je tak nasmerovaná tromi smermi. Jednak sa dotýka trestného práva hmotného, kde sa pokúša harmonizovať jednotlivé skutkové podstaty trestných činov a jednak trestného práva procesného, kde sa už podarilo dosiahnuť vzájomné uznávanie rozhodnutí. Tretím smerom je inštitucionálny rámec justičnej spolupráce v trestných veciach a naň nadväzujúce inštitúcie trestnej spolupráce.

Trestné právo ako právo verejné a jeho úzke prepojenie so štátnou suverenitou však ešte aj v dnešnej dobe vylučuje akýsi zjednotený nadnárodný systém trestného práva. Okrem toho, samotný pojem trestného práva nie je v európskom práve jasne stanovený tak, ako je tomu v českom právnom poriadku. Zahŕňa totiž aj iné protiprávne jednanie ako trestný čin. Práve preto sa v európskom kontexte nemôžeme jednoznačne vyjadrovať o trestnom práve hmotnom a trestnom práve procesnom.

Na druhej strane snahy, ktoré vychádzajú zo strany Spoločenstiev a Európskej únie v smere k zblíženiu trestných právnych poriadkov, nemôžeme považovať za zanedbateľné. Súčasná úroveň integrácie a spolu s ňou i rozšírená cezhraničná trestná činnosť totiž členskými štátmi nedovolia ešte tejto problematike zavrieť dvere.

Zoznam skratiek

ČR – Česká republika

ES – Európske spoločenstvá

ESD – Európsky súdny dvor

ESLP – Európsky súd pre ľudské práva

EU – Európska únia

EZR – európsky zatýkací rozkaz

OSN – Organizácia spojených národov

Zoznam literatúry

- 1) Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesné. 5. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2008
- 2) Delmas-Marty, M. a kol. Corpus Juris, Překlad původního textu pro české vydání Fenyk, J., Jílek, D. Brno: Vydavatelství Sypták, 1998
- 3) Delmas-Marty, M. Vervaele, J. A. E. Corpus Juris, Corpus Juris 2000. Třestněprávní ustanovení za účelem ochrany financí EU. Intersentia Groningen, Antverp, Cambridge, 2001
- 4) Fenyk, J., Svák, J., Europeizace trestního práva, Bratislavská vysoká škola práva, 2008
- 5) Fenyk, J., Kloučková, S., Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, 2. vydání. Praha: Linde, 2006
- 6) Gueydan, C. Cooperation between Member States of the European Community in the Fight against Terrorism. In: Terrorism and International Law. London: Routledge, 1997, s. 105
- 7) Jelínek, J. Trestní odpovědnost právnických osob, Praha: Linde, 2007
- 8) Kloučková, S. Evropský zatykáací rozkaz. Státní zastupitelství, 2004, č. 1, s. 3
- 9) Kmec, J. Evropské trestní právo. Mechanizmy evropeizace trestního práva a vytváření skutečného evropského práva. Praha: C. H. Beck, 2006
- 10) Pikna, B. Mezinárodní terorismus a bezpečnost EU (právní náhled). Praha: Linde, 2007
- 11) Polák, P. Evropský zatykáací rozkaz. Právní forum, 2004, č. 2, s. 76
- 12) Polák, P. Rámcové rozhodnutí a zásada vzájemného uznávání rozhodnutí v trestných věcech. Praha: LexisNexis CZ, 2007
- 13) Syllová, J., Pítrová, L., Svobodová, M. a kol. Ústava pro Evropu – komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005

- 14) Tomášek, M., European Law and National Criminal Legislation, Sborník č. 33, Univerzita Karlova Praha, 2007
- 15) Tomášek, M. a kol., Europeizace trestního práva, Praha: Linde, 2009
- 16) Tomášek, M. Trestněprávní ochrana peněz a princip evropské teritoriality, Trestní právo, 2004, č. 5
- 17) Šturma, P., Nováková, J., Bílková, V., Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003
- 18) Šturma, P. Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva, Praha: Karolinum, 2002
- 19) Vlastník, J., Institucionální rámec spolupráce v trestních věcech v Evropské unii, Prameny a nové proudy právní vědy, No. 39, Univerzita Karlova Praha, 2008

Europeanisation of Criminal Law

Summary

Through the use of common adaptation of the basic principles of criminal law in the European dimension there is a possibility to remove an opacity and inefficiency of individual national and international instruments of criminal law so far. This effort can be the best observed in the procedures of the European Community or European Union. It should all happen by harmonizing laws and strengthening cooperation between the European Union member states.

Integration of criminal law is pointed to be done in three main directions. First, it affects substantive criminal law by harmonizing particular merits of criminal offences. Second, it already affected criminal procedure by achieving mutual recognition of judicial decisions. The third way of integration is the institutional framework for judicial cooperation in criminal matters, followed-up by institutions of criminal cooperation.

Criminal law as a public law is closely related to the state sovereignty. This fact, even today, suspends the opportunity to create sort of unified system of transnational criminal law within the European Union. Moreover, the very concept of criminal law is not clearly established in European law as it is in Czech law. For example, it includes even different illegal dealings than regular criminal offence as we know in Czech law. That is the reason why we could not unambiguously speak about substantive criminal law and criminal procedure in European context.

On the other hand, efforts coming from European Community and European Union towards the harmonization of criminal law between European Union member states are not negligible. Recent level of integration in addition to expansion of cross-border crime would not allow European Union member states to stay cold about this issue.

Zoznam kľúčových slov

- 1) Europeizácia (Europeanisation)
- 2) Eurokonformný výklad (Euroconform Interpretation)
- 3) Harmonizácia trestného práva (Harmonisation of Criminal Law)
- 4) Justičná spolupráca v trestných veciach (Judicial Cooperation in Criminal Matters)